

**НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

Національний університет кораблебудування

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ
ПРИЧОРНОМОР'Я:
ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ».**

**До 30-річчя навколосвітнього
плавання вітрильної яхти «Ікар»
(МКІ, 1987-1988)**

21 вересня 2018 р.

Миколаїв ■ 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
ПІВДЕННИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАН УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ НАУК СУДНОБУДУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ НУК
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я:
ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ
ДО 30-РІЧЧЯ НАВКОЛОСВІТНЬОГО ПЛАВАННЯ
ВІТРИЛЬНОЇ ЯХТИ «ІКАР»
(МКІ, 1987–1988)**

Всеукраїнська науково-методична конференція

21 вересня 2018 р.

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
пр-т Героїв України, 9*

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Миколаїв – НУК – 2018

ОРГАНІЗАТОРИ

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Південний науковий центр НАН України
Академія наук суднобудування
Навчально-науковий гуманітарний інститут НУК
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

Матеріали публікуються за оригіналами, які представлені авторами

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей

За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор

Відповідальний за випуск:

О. В. Бобіна

Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність. До 30-річчя навколосвітнього плавання вітрильної яхти «Ікар» (МКІ, 1987–1988) : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. 21 вересня 2018 року. – Миколаїв : НУК, 2018. – 35 с.

В матеріалах Всеукраїнської науково-методичної конференції розглядають питання формування почуття регіонального патріотизму, гордості за свою «малу» Батьківщину та формування активної громадянської позиції серед молоді і студентства. Конференція присвячена 30-річчю навколосвітнього плавання вітрильної яхти «Ікар» (МКІ, 1987–1988)

УДК 94(477.7)

УДК 908(477.73):94

Бобіна О. В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв),
oleg.bobina@nuos.edu.ua

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ МИКОЛАЄВА: КОРОТКА ХРОНІКА МИКОЛАЇВСЬКОГО ПРОРОСІЙСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ (ЛЮТИЙ- КВІТЕНЬ 2014 Р.) – ОГЛЯД І ВИСНОВКИ

Сепаратизм, як соціально-політичне явище залишається характерною рисою сучасного українського суспільства. Автор наводить основні факти, подає лаконічний аналіз і робить висновки з історії проросійського сепаратистського руху в Миколаєві. Проросійські сепаратисти виступили як контрреволюційний рух в січні 2014 і «закінчили» своє існування в квітні 2014 р. Автор згадує основних лідерів сепаратизму в Миколаєві. Висновок статті: незважаючи на формальне придушення сепаратизму в Миколаєві його загроза зберігається.

Ключові слова: сепаратизм, Миколаїв, Україна, проросійський рух, історія.

В 2019 р. міне вже п'ять років від відомих подій які змінили Україну. П'ять років дозволяють поглянути «по-новому» на відомі події, проаналізувати їх за допомогою нових знань, і досвіду. Групувати факти. Звертати увагу на дрібниці які втрачались під час швидкого перебігу подій. Зіставляти події. Не претендуючи на повноту аналізу, пропоную загальний огляд, фактично, шести тижнів активного сепаратистського проросійського руху в м. Миколаєві. Джерелом інформації стала інформаційна стрічка е-медіа проекту «Злочинності.НІ» (Преступности.НЕТ (ПН) – рос.). Проект належить інформаційному агентству Українська медіа група. Проект діє з 2008 р. [1; <https://news.pn/tu/>]. Новини які з'являються в стрічці, згодом можна, на нашу думку, скласти як пазл, в певну «картинку». Ми переглянули ще раз стрічку новин за лютий-квітень 2014 р. і спробували відтворити загальну картину діяльності проросійського сепаратистського руху в м. Миколаєві.

В громадянському конфлікті (революції) листопаду 2013 р. – лютого 2014 р. можемо визначити декілька етапів ескалації. Але внутрішньо-громадянський конфлікт (революція) який міг перерости в громадянську війну прийняв нову форму. 24 лютого 2014 р., російська влада, на другий день після закінчення олімпіади в Сочі, почала неоголошену окупацію Криму. Внутрішній конфлікт переростає в війну на захист революції і боротьбу з заколотами, що підтримуються зовнішнім ворогом. Звичайно, що це класична схема теорії революції і вона не є єдиною і беззаперечною. І саме в цей день 24.02.14 стрічка

новин «ПН», з посиланням на MikoLa.net публікує першу листівку від імені т. зв. Південно-Східного фронту України про те, що від 22.02.14 Київ не столиця України, влада переходить до органів місцевого самоуправління. А будь-які рішення прийняті в Києві на території «Південного Сходу України» не діють. Від руки було дописано, що миколаївці мають зібратися біля «ольшанців» на підтримку цієї ідеї. За повідомленням сайту 22-23.02 серед частини миколаївців поширюються чутки про те, що без Росії проблеми не вирішити. Таким чином миколаївський проросійський сепаратизм «відкривається» 22.02.14. З цього часу «антимайданівці» стають «сепарами». Стають базою проросійського сепаратизму. А 25.02 «антимайданівці-сепари» святкують першу перемогу. Саме вони, за мовчазної згоди міліції прогнали з площі Леніна «майданівців», гнали їх понтонним мостом через р. Інгул і закидали камінням троллейбус, яким начебто тікали «майданівці». Міліція лише частково допомогла останнім, не допустивши трагічних подій. 25.02 «захисники Леніна» і сепаратисти встановлюють палатки біля пам'ятника «ольшанцям». І миколаївська міліція яка швидко розігнала місцевий проукраїнський «майдан» заявила, що вона не буде втручатись у волевиявлення громадян. 26.02 «ПН» вперше використовує словосполучення «проросійські сепаратисти». А 27.02 СБУ просить повідомляти про прояви сепаратизму. Так закінчився лютий 2014 р.

1.03-2.03 починається блокування військової техніки яка проходить через місто. Блокування відбувається на всіх трьох напрямках: з Одеси,

Херсона, Нової Одеси. Перекриваються жінками дороги. Відбуваються мітинги з заявами про те, що вони захисники Миколаєва і не допустять ввезення в місто зброї. Блокуються військові частини десантників і льотчиків. Акції організує «Народний фронт Миколаєва». Активну участь приймає «Український вибір» В. Медведчука. До речі, це єдина організація яка відкрито виступала з означених позицій. Навіть миколаївські комуністи діяли менш рішуче і не так відкрито.

5.03 з'являється інформація про спроби сепаратистів «зайти» у владу. Вони пропонують в. о. міського голови Гранатурову Ю. І. ввести їх до складу виконкому міськради. Цього ж дня відбувається мітинг проросійських сепаратистів. Керівники сепаратистських руху передали депутатам облради т. зв. Звернення про визнання вищого і місцевого керівництва України, Миколаєва, Миколаївської області нелегітимним і вимогою призначити місцевий референдум про створення автономного округу на території трьох областей – Миколаївської, Одеської, Херсонської. А на е-сторінці т. зв. Південного фронту з'явилися заклики допомогти формою, бронжилетами, тактичними рюкзаками, раціями, касками і т. ін. Саме 5.03 «засвітились» т. зв. керівники проросійських сепаратистів – Антон Половенко, Андрій Гончарук, Євгенія Бондар (на сьогодні одружилась і змінила прізвище), Дмитро Ніконов, Сергій Гуменюк. До них можна додати Костянтина Тистола, Ларису Шеслер, Ганну Павлову, Миколу Машкіна. Засвітились і деякі «діячі» творчої інтелігенції. «Народне ополчення», проукраїнські активісти, охороняли ОДА. Штурм не відбувся. Того ж дня з'являється повідомлення про те, що т. зв. Губернатор Мериков А. І. не буде «розганяти мітинг людей з російськими прапорами». Незважаючи на заяви СБУ, прокуратури, міліції про відкриття справ щодо сепаратистських закликів 7.03 з'являється інформація про розповсюдження листівок на заводі «Зоря». Взагалі такі листівки поширювались до літа 2014 р. Лише 12.03 з'явилася інформація про те, що СБУ відкрило справу за сепаратистські заклики проти К. Тистола і А. Гончарук. А вже 16.03 вони втекли в Крим. І лише 21.03 міліція їх оголосила в розшук. 16.03 суд заборонив проросійським сепаратистам акції в центрі міста. Зрозуміло, що це нікого не налякало. Більш того, 16.03 був проведений т. зв. референдум про утворення «федеративного округу Новоросія» у складі України. А 19.03 і 23.03 сепаратисти напали на активістів «Народного ополчення» і партії «Демальянс». Міліція не затримала жодного «сепара». Генерал міліції, якого прислали з Донецька ще в 2013 р., Ю. Седнев назвав це «политической рознью горожан». 25.03 з'являється інформація про те, що на Миколаївських заводах В. Новинського розповсюджуються сепаратистські ідеї. Директора заводу В. Калашнікова викликали на співбесіду в Центральний апарат СБУ.

28.03, на 70-ти річчя визволення Миколаєва від нацистів, сепаратисти планують чергові акції. В Миколаїв заїздять проросійські сепаратисти з Одеси, активісти «Одеської дружини». Вони приїхали з прапорами Росії, російської імперії, щитами. Їх оглядала міліція і пропускала на мітинг. Так закінчився березень 2014 р.

Напруга, для тих, хто слідкував за на подіями, хто ходив біля поросійщених триколомом «ольшанців», хто слухав з «сепаратистських» динаміків «неприсутній Севастополь» не спадала. 5.04 «ПН» подала інформацію про те, що соратники сепаратистів сподіваються 6.04 «відігратись» за тих хто втік до Криму. 6.04 сепаратисти їздили з російськими прапорами по місту і побили людину яка зробила їм зауваження. Сепаратисти не затримані. В ніч з 6 на 7 квітня підпалили штаб антисепаратистського «Народного ополчення». Відбулася спроба зняти прапор на будівлі ОДА (з цього повідомлення нічого не зрозуміло). Інформація про затриманих відсутня.

7.04. о 19⁰⁰ новостна стрічка інформує, що Правий сектор оголосив про «повну бойову мобілізацію для протидії сепаратистам». В 21⁵⁰ з'являється новина, що проросійські сепаратисти зібрались біля ОДА і намагаються захопити будівлю. О 23⁰⁰ з'являються новини про сутички між ополченцями і сепаратистами. В 23⁵⁰ – звістка про те, що «майдан» прогнав прихильники Росії з головної площі міста і зніс їх наметовий табір.

Навіть такий побіжний огляд подій дозволяє зробити певні висновки. Влада, яка прийшла після «революції», виявилась нерішучою у відстоюванні національно-державних інтересів. Саме через це в місті поширювались тривожні чутки про те, що Миколаїв будуть здавати без бою. Силові структури діяли відповідно до поведінки влади також безвольно, нерішуче, підігруючи сепаратистам. Самою слабкою ланкою виявилась міліція і прокуратура. Можливо СБУ мало свої стратегічні плани щодо сепаратистів. Поведінка миколаївців свідчить, в цілому, про байдужість до ситуації. Лише завдячуючи невеликій кількості проукраїнських активістів вдалося втримати український Миколаїв. Більшість-же населення в силу різних причин не виявляли своєї активності. Важливим елементом ситуації стали чутки які поширювались в місті. А якщо порівняти діяльність силових структур України з діями «зелених чоловічків» із Росії, то слід вказати на те, що останні були набагато професійніші.

Bobina O. V., Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), oleg.bobina@nuos.edu.ua

New history Mykolaiv: a brief chronicle of the Mykolaiv pro-Russian separatism (February-April 2014) – review and conclusions

Separatism as a socio-political phenomenon Remains a characteristic feature of modern Ukraine. The author describes the basic facts of pro-Russian

separatism movement in Mykolaiv (January-April, 2014). The pro-Russian separatists acted as counter-revolutionaries. The author points to the leaders of the

separatists. The author concludes: despite the destruction of separatism, its threat remains.

Key words: separatism, Mykolaiv, Ukraine, pro-Russian movement, history.

УДК 94:908(477.73)

Біліченко Л. С.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Україна,
Миколаїв),
bilichenko95@ukr.net

ДІЯЛЬНІСТЬ АРА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ В 1921–1923 РР.

У роботі висвітлюється діяльність Американської адміністрації допомоги (АРА) на території Південної України під час голоду 1921–1923 рр. Встановлено, що основними своїми завданнями в регіоні АРА вважала: допомогу голодуючим дітям, створення харчових пунктів, надання медичної допомоги населенню тощо.

Ключові слова: Південь України, АРА, голод 1921–1923 рр., гуманітарна допомога.

Голод 1921–1923 рр. став з найтяжчою трагедією України та усіх народів, які входили до складу Радянського Союзу. Він охопив величезну територію із загальною чисельністю населення близько 70 млн чол. Та особливо від голоду постраждав Південь України. Масштаби голоду були настільки великі, що радянський уряд справитися самостійно з ним не міг, тому звернувся за допомогою до міжнародних філантропічних організацій.

Найбільш великою та впливовою серед міжнародних організацій, яка займалася порятунком населення на Півдні України протягом 1921–1923 рр. була Американська адміністрація допомоги (American Relief Administration, АРА, далі – АРА). 10 січня 1922 р., між представниками АРА та урядом УРСР був підписаний договір про діяльність зазначеної організації на території радянської України.

На початку цього ж року, територія України, яка найбільше потерпала від голоду, була поділена американцями на дистрикти (район, округ або відділення). Було створено три дистрикти: Одеський, Миколаївський та Єлисаветградський. До Одеського дистрикту входив власне Одеський повіт, частини Тираспольського та Вознесенського повітів. До Миколаївського дистрикту відносилися частина сучасних Херсонської та Миколаївської областей. Єлисаветградський дистрикт охопив переважно відповідний повіт Миколаївської губернії. У жовтні 1922 р. Миколаївський дистрикт було ліквідовано та приєднано до Одеського дистрикту (з центром в Одесі) [6, с. 93].

На чолі кожного дистрикту стояв окружний супервайзер. З відкриттям Одеського округу до серпня 1922 р. ним був Джон Г. Хайнес, згодом

його змінили на цій посаді Стюарт Форбес та Конвей Говард. Уповноваженим на Миколаївщині до квітня 1922 р. був Майер Раскін, якого змінив Леонідас М. Паркер. У Єлисаветградському дистрикті з квітня 1922 р. до середини 1923 р. супервайзером був Уолтер Колмен [6, с. 94].

Американському персоналу округу була характерна сувора і чітка ієрархія: супервайзеру підпорядковувалися губернські інспектори; ті керували роботою повітових інспекторів, які контролювали розподіл продовольства у своїй територіальній одиниці; нижчу ланку представляли інструктори, які займалися організацією комітетів АРА на місцях [7, с. 37].

Перша дитяча кухня під егідою АРА на Півдні України відкрилася в Одесі 30 квітня по вул. Дальницькій, 1 на 2 800 осіб. На 25 червня вже діяло 24 дитячі кухні. Школи були прикріплені до їдалень. Організацією вирішено харчувати в першу чергу дітей, які були фізично виснаженими [9, с. 182].

Миколаївський районний комітет АРА відкрито 6 травня 1922 р. Перший харчовий пункт у місті було відкрито на вулиці Кузнечній, завідувачим якого був Фантилевич, а згодом Ланчковський. Губвиконком виділив на отримання харчових пунктів 1 млрд крб. Також було підписано договір з заводом «Наваль» про аренду приміщення для пунктів харчування. З питань транспорту був укладений договір з Губвиконкомом. Свою роботу миколаївські їдальні розпочали 20 травня 1922 р. За два тижні допомогу було надано 15 тис. дітям, частина яких перебувала у дитячих будинках [2, арк. 2].

На Херсонщині діяло два районних представництв АРА: Херсонське та Дніпровське.

На чолі Херсонського відділення стояв Д. Гершкович (травень 1922 р. – квітень 1923 р.), а згодом його змінив на цій посаді американець Д. Ліндзей. Дніпровським комітетом керував доктор Фрейман (28 травня 1922 р. – червень 1923 р.) [6, с. 94].

Персонал для їдальень американці набирали з місцевого населення. Зокрема, активно залучали до роботи представників інтелігенції. Одеське відділення АРА за кадровим складом було найчисельнішим. Станом на 1 листопада 1922 р. воно мало таку структуру: 1) відділ посилок – 146 чол.; 2) відділ дитячого харчування – 34 чол.; 3) відділ портових операцій – 103 чол.; 4) відділ харчування дітей у провінціях – 42 чол.; 5) відділ харчування студентів – 56 чол.; 6) медичний відділ – 53 чол.; 7) підвідділ дитячого харчування – 45 чол.; 8) адміністративне відділення – 55 чол.; 9) підвідділ постачання – 40 чол.; 10) фінансово-розрахунковий відділ – 12 чол.; 11) статистичний відділ по загальних відділах – 12 чол.; 12) статистичний відділ по відділу дитячого харчування – 8 чол. [9, с. 183].

В першу чергу допомогу отримували нужденні діти. Згідно з правилами, встановленими АРА, їжу в їдальнях могли одержувати діти у віці до 14 років, що пройшли медичне обстеження (там, де це було можливо) і визнані голодуючими. Комісія з медичного обстеження дітей працювала 12 год., починаючи з 9 год. ранку до 9 год. вечора. Лікарі працювали по 4 год. у зміну, а технічний персонал – 12 год. Заробітна платня у лікарів була 1 млн крб, а технічний персонал отримував 1 млн 500 крб [3, арк. 10].

У першу чергу до їдальні реєстрували дітей віком до 10 років. Кожна дитина, прикріплена до їдальні АРА, повинна була мати спеціальну вхідну картку з персональним номером (Admission Ticket), на якій робилися спеціальні позначки про відвідування їдальні. Картки нумерувалися на кожній їдальні, починаючи з № 1 [8, с. 111]. Гарячий обід видавався у строго встановлений час та на відкритому повітрі. Порція повинна була бути з'їдена в їдальні, і нести її додому не дозволялося. Згодом, під час епідемії, дітям віком з 1 до 5 років їжу доставляли додому [5, с. 155].

Усього на одну дитину доводилося їжі енергетичною цінністю близько 5 тис. калорій на тиждень або близько 700 калорій на добу. Спеціальний молочний раціон не повинен був перевищувати на одну дитину 100 гр кондензованого молока, 50 гр стерилізованого молока, 30 гр муки та 30 гр рису. Персоналу їдальень, які обслуговували дітей понад 8 год. на день видавався подвійний дитячий раціон.

Дитяче щотижневе меню приблизно виглядало так: 1) понеділок – маїсова каша; 2) вівторок – житнє печиво та какао; 3) середа – зварені боби; 4) четвер – рисовий пудинг та какао; 5) п'ятниця –

хлібний пудинг; 6) субота – зварені боби; 7) неділя – маїсова каша та какао [1, арк. 8].

Спочатку АРА дотримувалася тих принципів, які вона раніше виконувала в європейських країнах: допомога надавалася тільки дітям. Однак, ситуація виявилася настільки важкою, що харчування виключно дітей було недостатньою мірою для подолання голоду. 10 червня 1922 р. В Миколаєві відкрилося Бюро з допомоги дорослому населенню. Керувати цим відділенням було довірено Ушеровичу та Видровичу [4, арк. 18].

Окрім роздачі сухих пайків АРА проводила вакцинацію населення від епідемій та надавала медичну допомогу. Усього з початку кампанії до березня 1923 р. було надіслано медикаментів на суму 4 млн крб. За період своєї діяльності роздали ліків на суму понад 3 млн дол. [8, с. 112].

Закордонна благодійна допомога тривала з березня 1922 р. до червня 1923 р. 15 липня 1923 р. було ліквідовано український осередок АРА. Загалом, за весь період роботи АРА надала голодуючим України – 180,9 млн пайків [8, с. 115].

Таким чином, діяльність АРА на Півдні України була зосереджена у створенні широкої мережі харчових пунктів. Основними своїми завданнями в регіоні АРА вважала: допомогу голодуючим дітям, надання медичної допомоги населенню, боротьбу з епідеміями, вакцинацію населення від хвороб тощо.

Джерела та література

1. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). Ф. Р – 608. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 8.
2. ДАМО. Ф. Р – 608. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 2.
3. ДАМО. Ф. Р – 608. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 10.
4. ДАМО. Ф. Р – 608. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 18.
5. Михайловський Т. Діяльність міжнародних організацій на Миколаївщині у 20-х рр. ХХ ст. *Краєзнавство*. 2010. № 4. С. 150-160.
6. Михайловський Т. Діяльність міжнародних організацій на Півдні України (1921–1929 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. Миколаїв, 2018. 267 с.
7. Погромський В. Особливості кадрової політики Американської адміністрації допомоги в Росії за часів голоду 1921–1923 рр. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: *Історія*. 2015. Т. 264. Вип. 251. С. 35-41.
8. Тригуб О., Дудар Л. Діяльність АРА на Миколаївщині (1921–1923 рр.). *Емінак*. 2007. № 2 (жовтень–грудень). С. 105-116.
9. Шевченко С. Діяльність американської адміністрації допомоги в Одеській губернії під час першого радянського голоду. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: *Історичні науки*. 2012. Вип. 16. С. 179-186.

Bilichenko L. S., Petro Mohyla Black Sea National University (Ukraine, Mykolaiv), bilichenko95@ukr.net
Activity of ARA on Southern Ukraine in 1921-1923

The work covers the activities of the American Aid Administration (ARA) in the territory of Southern

Ukraine during the famine of 1921-1923. It was established that the main tasks in the ARA region were: assistance to starving children, establishment of food items, provision of medical care to the population, etc.

Key words: *South of Ukraine, ARA, famine of 1921-1923, humanitarian aid.*

УДК 94:908(477.73)

Дудник В. М.

Центр підготовки науково-методичних видань, Київський національний торговельно-економічний університет (Україна, Київ),
valentina-2009@ukr.net

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано проблеми історичних досліджень благодійної діяльності на прикладі меценатства Південної України як історичного підґрунтя зародження волонтерства у регіоні. Визначено групи благодійників та розкрито малодосліджені етапи української історії на предмет функціонування благодійництва.

Ключові слова: *благодійна діяльність, суспільна допомога, благодійні товариства, Херсонська губернія, Миколаїв.*

На сучасному етапі історичного розвитку України, коли громадянське суспільство перебуває у вирі різноманітних подій, які стають доленосними для української цивілізації, особливе місце займає волонтерський рух. За результатами опитування, яке провели соціологи інституту Горшеніна у лютому 2016 р. саме волонтери та добровольці зайняли найвищий щабель довіри українського народу (понад 71%), оскільки у складних геополітичних умовах зуміли стати провідною соціальною силою, яка прагнула вирішити проблеми усіх прошарків суспільства: сиріт, пенсіонерів, інвалідів, переселенців і навіть армійців [1]. Сплеск волонтерства у нашій країні останніми роками, його успіхи та перемоги виникли не на порожньому місці, а мають давню історичну традицію, яка ґрунтується на особливостях української ментальності, специфіці історичного процесу та його геополітичних характерних рисах, що реалізовувалися багато століть через благодійну діяльність національної еліти чи її окремих представників.

Благодійність на різних етапах української історії та в різних регіонах наразі часто стає предметом дослідження науковців, що формує наукову потребу їх історіографічного аналізу.

У сучасній вітчизняній історіографії не один автор зазначав, що співчуття та емпатія є невід'ємною рисою населення, ще з тих часів, коли зароджувалися процеси формування нашого етносу. На території Південної України, остаточну

колонізацію якої здійснили саме козаки, процеси зародження благодійної діяльності історики пов'язують із сотенно-полковою старшиною, яка, живучи на півдні, частіше зосереджувала свій інтерес на потребах населення Центральної та Північної України [7].

На переконання Т. Шершун однією з найбільш активних соціальних груп Південної України, яка вдавалася до добродійності вже у першій половині XIX ст., були купці. В результаті їх діяльності у Херсонській губернії на середину століття діяли 40 благодійних закладів (притулки, богадільні, будинки для вдів тощо). Міста цього регіону були багатонаціональними, тому в них виникали різного роду філантропічні спілки, які об'єднували своїх мешканців за релігійною та етнічною ознаками [10].

Другу важливу та активну соціальну силу, що вдавалася до благодійництва на півдні України, становило духовенство, яке за колом своїх обов'язків у побутовому житті, за Д. Грозним, найближче стикалося з проблемами незаможних верств суспільства. Ідеологічного та психологічного впливу священників на населення було замало, щоб підтримувати соціально незахищену частину пастви, тому організація спархіяльних емеритальних кас сприяла посиленню ролі церкви і поліпшенню становища позашлюбних дітей, сиріт, вдів, інвалідів та, навіть, членів церковного причту [5].

Третьою соціальною силою, яка активно займалася благодійністю на півдні України, на переконання Е. Гончарової, стали дворяни, масштаб діяльності яких зріс до губернського рівня. Організовані ними губернські опікунства дитячих притулків (Бессарабське, Катеринославське, Таврійське, Херсонське) очолювалися та фінансувалися дворянами [3; 4].

Серед найбільш відомих благодійників Південної України О. Ільченко виділила княгиню К. К. Воронцову, яка витратила понад 3 млн руб. на суспільні потреби, заснувала і 20 років опікувалася Одеським благодійним товариством, фінансово підтримувала Одеський інститут шляхетних панянок [6, с. 88]. Захоплюючись об'єктом свого наукового інтересу та її спадщиною, автор справедливо залишила поза увагою методи формування того посагу та іншого члена шляхетної родини, матір Катерини Воронцової, графиню Браницьку, яка заради збагачення викрала документи на землю м. Богуслава, і всіх його мешканців, вільних людей, перетворила на своїх кріпаків. Жертвою Браницьких могла стати родина Сошенків (із малим Іваном на руках), які змушені були тікати і переховуватися в іншому місті у родичів.

Після реформ 60-70-х років XIX ст. на арену регіонального розвитку по всій Україні вийшли різного роду організації, зокрема: земства, кооперативи [9], навіть політичні партії [2], які зіграли не останню роль в активізації благодійної роботи. До опіки бідних та незможних представників населення додалися турбота про поширення освіти в губерніях, медико-соціальну підтримку населення. Побудова шкіл та лікарень, виплата стипендій учням та закупки медичних препаратів – такими були статті розходів коштів, які надавали благодійники. Під час економічної кризи 1900–1903 рр. споживчі кооперативи Маріуполя та Миколаєва відкрили для мешканців громадські їдальні з низькими цінами, де надавали безкоштовні обіди і матеріальну допомогу безробітним.

Дослідники голодомору 1932–1933 рр. в Україні окреслили для вивчення понад 20 тис. наукових проблем. Дослідження однієї з них репрезентували працівники Українського інституту національної пам'яті, які узагальнили факти про благодійництво у той період вітчизняної історії, зібравши інформацію про вчинки 140 добровольців, а серед них і мешканців Миколаївської обл., які, ризикуючи життям, допомагали односельцям, сусідам та незнайомим людям прохарчуватися. Майже завжди такі благодійники потрапляли під суд або були страчені і без його рішення [8, с. 23, 25].

На основі неопублікованих архівних матеріалів здійснила аналіз просвітницько-благодійної діяльності Миколаївської крайової організації Народного Руху України О. Шипотілова.

Приділяючи більше уваги просвітницькій роботі рухівців серед дітей та молоді, автор зазначила, що місцевий осередок на громадських засадах започаткував Очаківську школу англійської мови та Арбузинську заочну духовну школу. Створена ними у Миколаєві Служба юридичного захисту надавала безоплатні консультації фермерам області для захисту їх майнових прав та інтересів. Через агресію Росії у Республіці Ічкерія рухівці у 1995 р. організували населення на благодійну роботу, в ході якої миколаївці відправили чеченцям гуманітарний вантаж на кілька мільйонів рублів [11].

Таким чином, історіографічний огляд наукових праць з історії благодійництва на півдні України свідчать, що ця тематика почала розроблятися лише після проголошення незалежності. Серед найбільш досліджуваних історичних періодів виділяється друга половина XIX ст. Історики зовсім обійшли увагою благодійництво у роки світових війн, національно-демократичної революції і в радянський період.

Джерела та література

1. Волонтери і армія мають найбільшу довіру населення. URL: https://ukr.lb.ua/news/2016/02/23/328604_volonteri_i_armiya_mayut_naybilshu.html (дата звернення 23.02.2016).
2. Бобіна О. Політичні партії Миколаївщини в умовах революційних подій... . *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Історія*. 2010. Т. 120. Вип. 101. С. 45-48.
3. Гончарова Н. О. Благодійна діяльність дворянства Південної України на сторінках «Вестника благотворительности». *Інтелігенція і влада*. 2012. Вип. 26. С. 141-147.
4. Гончарова Н. О. Участь шляхетського стану в справі благодійності в Херсонській губернії. *Наукові записки ВДПУ ім. М. М. Коцюбинського. Серія: Історія*. 2017. Вип. 25. С. 53-57.
5. Грозний Д. А. Благодійна діяльність православного духовенства на Півдні України в другій половині XIX століття. *Наукові праці*. Т. 100. Вип. 87. С. 16-19.
6. Ільченко О. Роль княгині Єлизавети Воронцової в організації благодійності на Півдні України. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 16. С. 86-92.
7. Коцур В. Благодійність полково-сотенної козацької старшини середини XVII–XVIII ст. в оцінці української сучасної історіографії. *Часопис української історії*. Вип. 28. С. 61-71.
8. Людяність у нелюдяний час / упор. В. С. Тіліщак, В. М. Яременко. Львів: Часопис, 2013. 236 с.
9. Пятницька І. В. Благодійна діяльність кооперативних товариств Південної України у кінці

XIX – на початку XX ст. *Український селянин*. 2010. Вип. 12. С. 226-228.

10. Шершун Т. М. Благодійна та культурно-освітня діяльність представників купецького стану Південної України першої половини XIX ст. *Інтелекція і влада. Серія: Історія*. 2006. Вип. 8. С. 87-92.

11. Шипотілова О. Просвітницько-благодійна діяльність Миколаївської крайової організації Народного Руху України. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2016. Вип. 1. С. 83-86.

Dudnyk V. M., Kyiv National University of Trade and Economics (Ukraine, Kyiv), valentina-2009@ukr.net

Charitable Activity in South of Ukraine: Historiography of Problems

The problems of historical research of charity activity on the example of patronage of the Southern Ukraine as a historical basis for the origin of volunteering in the region are analyzed. The groups of philanthropists are identified and the under-researched stages of Ukrainian history are revealed for the purpose of charity functioning.

Key words: charitable activity, public assistance, charitable societies, Kherson province, Mykolaiv.

UDC 101.8

Drozhanova O., Stupak O.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine),
drozhanova@ukr.net
olga.stupak@nuos.edu.ua

TEMPORALITY: THE ECONOMIC ASPECT

Methodological significance of the understanding of economic time as an ontological parameter of the economy has been analyzed. Stages of the development of temporal analysis in economic science have been highlighted.

Key words: economic time, economic dynamics, temporal analysis.

Temporal foundations of economic knowledge are one of the most important ontological problems of economic science in its subject and methodological aspects. Time is refracted in the economy, first, through the relationship of the past, present and future, within the framework of which it is supposed to solve the problem of the beginning and the end of development, progress and regress, the relationship between economic growth and development; secondly, through the prism of developmental types: evolutionary, discrete, catching-up, thirdly, through the problem of accelerating time. Due to the increasing role of innovations in the socioeconomic life of society, great importance is attached to issues related to economic dynamics, its cyclical causes and irreversible changes.

At the stage of formalization of economic knowledge in the framework of scientific economic analysis (using quantitative methods), the phenomena of economic reality were understood from the point of view of universal laws to which these phenomena obey. Economic reality was considered systematically, and the equilibrium state was considered a normal state of the system. The principles of systemativeness and universality actually pointed to the timeless nature of economic reality. Researching objects were studied in

terms of statics, that is a certain state of the system in the equilibrium of its elements.

Analytical instruments of comparative statics contributed to the transition of economic science to studying of economic phenomena in their dynamics. Introducing the time factor into the analysis, John Hicks defined economic dynamics as a division of economic theory, «in which any quantity must be attributed to a specific time» [1, p. 604]. According to Hicks, the economic system is not simply «a system of interdependent markets, but it is a system developing over time» [1, p. 606]. In this sense, J. Hicks notes, the essence of dynamic economic analysis is to show how the temporal determinacy of the system affects «the interaction of factors and products» [1, p. 606].

Institutional economic theory refers to qualitative studies of the time factor and takes into consideration not individual periods of development of the economic system, but its life cycle as a whole. And as an economic system are not so much specific economic phenomena and processes, as the economic system of society as a whole. Thus, the institutionalists actually reached the level of civilizational analysis. Douglas North points out the importance of time in the development of economic institutions: «History matters. It matters not just because we can learn from the past, but because the present and the future are

connected to the past by the continuity of a society's institutions. Today's and tomorrow's choices are shaped by the past. And the past can only be made intelligible as a story of institutional evolution» [2, p. 7].

The development of temporal analysis in economic science made it necessary to rethink the value of time. Resource comprehension of this category («time is money») led to the appearance of the idea of lost time, when no effort can stabilize the state of the system or the costs of such stabilization are excessively high. Moreover, it is recognized that innovative environments enhance the influence of the time factor on the efficiency of using other resources by changing their content and form of existence in time («time is more valuable than money») [2, p. 700].

In general, the analysis of the modern understanding of economic time as an ontological parameter of the economy creates a methodological basis for interdisciplinary studies of the underlying principles of economic dynamics.

References:

1. Handbook on the History of Economic Analysis / Ed. by G. Faccarello, H. Kurz. Cheltenham, UK; Northampton, USA: Edward Elgar Publishing, 2016. 812 p.
2. North Douglass. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990. 159 p.

Дрожанова О. М., Ступак О. П., Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, (Україна, Миколаїв), drozhanova@ukr.net, olga.stupak@nuos.edu.ua

Темпоральність: економічний аспект

Здійснено аналіз методологічного значення розуміння економічного часу як онтологічного параметру економіки. Висвітлено етапи розвитку темпорального аналізу в економічній науці.

Ключові слова: економічний час, економічна динаміка, темпоральний аналіз.

УДК 904

Золотухін А.І.

дослідник (Україна, Миколаїв),
azolotukhin@ukr.net

ЦИКЛИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Завдяки апокрифології, яка вивчає приховані тексти в стародавніх періоджерелах історії Європи, встановлені дати життя видатних духовних лідерів від часів античності, християнства до Київської Русі. Виявлено, що цикли духовного розвитку європейської цивілізації збігаються з періодом в 561 р. обертів малої планети Ериди навколо Сонця. Подальший розгляд циклів призвів до врахування впливу на ці цикли ще однієї планети, яку називають планетою X. Визначено, що ця 9-та планета має період в 4 рази, а масу вдвічі більшу, ніж у Ериди. Це може значно пришвидшити розшук 9-ї планети. Нанесення середнього віку життя 68 геніїв, що просували розвиток цих циклів, виявило збіг піку перигелію Ериди та планети X з середнім віком життя Христа в 14 р. н. е. Цей збіг фаз обох планет на піку перигелію з середнім віком Христа ставить перед нами проблему можливого ототожнення Бога з НизькоТемпературною Позаземною Цивілізацією (НТПЗЦ). Схоже на то, що людство є високотемпературним експериментом НТПЗЦ.

Ключові слова: апокрифологія, цикли, Ерида, планета X, Європа.

Вивченням циклів і хвиль історичного і соціально-філософського розвитку займалися Дж. Віко, Н. Я. Данилевський, О. Шпенглер, Ф. Бродель та інші. В теорії цивілізацій А. Тойнбі «Дослідження історії» (1934–1961) одиницею вивчення є не народи, а цивілізація. Остання є чимось проміжним між окремою країною і людством, включає декілька народів (і країн) і має

культурно-духовну самобутність. Цивілізації виникають в результаті взаємодії двох чинників: появи творчої меншості (еліти) і не зовсім сприятливих умов, що «кидають виклик» творчій меншості. Цивілізація – це відповідь творчої меншості на цей історичний виклик у формі релігії, мистецтва, науки, техніки, економіки. Носієм цивілізації спочатку виступає творча меншість, а

потім і народ. Цивілізації проходять стадії становлення, розквіту і занепаду, в основі яких лежить відповідний стан її еліти, справжнього духовного і організаційного стрижня. В жодній із згаданих робіт не було визначено чітких циклів та механізмів їх розвитку.

Матеріальною основою коливань духовних циклів соціуму є не окрема людина, а сукупні ланцюги родових (генетичних) зв'язків кожній з елітних осіб, в яких з генами передається духовна пам'ять минулих літ від часів Адама. Тому в Битві П'ятикнижжя Мойсея приведений родовід Мойсея і Давида від часів Адама, а в Євангелії від Луки (3:23-38) і Матвія (1:1-16) надано родовід Христа теж від Адама. Недарма наш пророк Тарас Шевченко у неперевершеному дружньому посланні звертався так: «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні...». Тобто духовне життя людства розвивається і розповсюджується так само, як і світло завдяки корпускулярно-хвильовому дуалізму. Загалом коливання соціуму слід розглядати як автоколивальний процес, в якому генетичні коливання підтримуються завдяки надходженню енергії від джерела коливальної системи яким є Сонячна система.

Вже в античні часи було відомо про вплив 12-ти, 6-ти, та 4-річних циклів сонячної активності на соціальні та особисті процеси життя людей. Насправді з'ясовано, що стабільних частот коливання сонячної активності не існує. Найбільш впливовими є так звані 11-ти та 22-річні цикли, які виконуються лише в середньому на наше щастя тому, що ця нестабільність запобігає виникненню руйнівних для нас резонансів. 11-річний цикл не є стаціонарним і його період може коливатися від 7 до 17 років. Є також і вікові цикли в 70-100, 200, 2300-річні, що спостерігаються в модуляціях амплітуд коливань 11-річних циклів.

Встановлені в книзі «Україна – душа і серце Європи (Апокрифологія історії України)» дати народження й смерті ключових імен творців античної культури, Нового Заповіту, а також культури Київської Русі виявили доволі дивну закономірність циклічної послідовності повторення народження і тривалості діяльності цих творців. Отже розмістимо в Табл. 1 по 2-3 особистості для кожного з 4-х етапів розвитку європейської культури, які ефективно починали і також ефективно працювали і закінчили кожний з цих етапів, і надамо свідчення про дати їх народження та сконання, а також про середній вік їх життя.

Табл. 1. Тривалість розвитку Античності, Християнства та Київської Русі

№	Ім'я	Дата народження	Дата смерті	Вік життя в р.	Пік циклу в роках	Цикл в роках
I. Античність (734-513=221 р.) – крайні роки до н.е.						
1	Арістей Проконесськ.	11.02.734 р.	25.08.640 р.	93 р.		
2	Гомер	14.09.657 р.	28.07.581 р.	75 р.		
3	Анахарсіс	8.09.620 р.	11.09.513 р.	107 р.	565 р.	578
II. Християнство (48+126=174 р.) – крайні роки після н.е.						
1	Гавриїл-Лука	8.09.17 р. до н.е.	23.03.53 р.	69 р.		
2	Ісус Христос	25.12.4 р. до н.е.	23.03.31 р.	34 р.	14 р. н.е.	570
3	Іван Богослов	26.09.04 р.	23.03.126 р.	121 р.		
III. Слов'янство						
2	Велес (?)	550 (?)	600(?)	50 р.(?)	575 р.	570
IV. Київська Русь (1208–997=211 р.) – крайні роки						
1	Іларіон-Никон	28.03.997 р.	23.03.1088 р.	90 р.		
2	Нестор	25.03.1029 р.	27.08.1113 р.	84 р.		
3	Кирило Туровський	29.03.1101 р.	28.04.1208 р.	107 р.	1154 р.	570

З розгляду Табл. 1 видно, що тривалість циклу духовного розвитку знаходиться в межах 570–578 рр. Дивовижним є тут збіжності в тому, що кожний цикл розвитку починали творці в

89–93 рр. і завершували довгожителі від 107 до 121 років. Будемо вважати, що підйом і згасання духовних коливань діють симетрично, тобто кожний з них займає половину циклу. Далі

зрозуміло, що на вершині цього духовного розвитку в циклі Християнства має опинитися життя Христа. Пік 34 р. життя Христа припадає на половину: $34/2=17$ р., тобто припадає на $17-3=14$ р. н. е. Можна припустити, що пік циклу Античності та Київської Русі припадав на половину, тобто на 53,5 річчя їх життя, відповідно Анахарсіса і Кирила Туровського, що відповідає для циклу Античності 565 р. до н. е., а для циклу Київської Русі – 1154 р. н. е. Таким чином, з Табл. 1 вже видно по розташуванню піків, що у першому наближенні довжина циклу між Античністю й Християнством дорівнює 578 р., а між циклами Християнства і Київської Русі, ймовірно, є ще один пропущений цикл Слов'янський з довжиною $1154-14=1140/2=570$ р., близький до циклу Античності в 578 р. З'ясуємо про які коливання може йти мова при розгляді духовних циклів. Фаза таких коливань залежить від джерела коливань в середині коливальної системи, якою може бути Сонячна система. Наявність стабільного періоду коливань свідчить про те, що треба шукати планету з періодом, близьким до визначеного вище, оскільки коливання самого Сонця не мають сталого періоду на відміну від планетарного чинника. Цим вимогам відповідає відкрита в 2005 р. мала планета Ерида (Eris – богиня розбрату) – друга за розміром після Плутона, наймасивніша і найбільш віддалена від Сонця карликова планета Сонячної системи.

Ось деякі свідчення про Ериду з Вікіпедії: «Назву Ериди – грецької богині розбрату, було затверджено 13 вересня 2006 року. Середня відстань Ериди від Сонця – 68 а.о. (близько 10 млрд. км), але її орбіта дуже витягнута – ексцентриситет дорівнює 0,43. Таким чином, максимальна відстань від Ериди до Сонця становить 97,63 а.о. (14,61 млрд. км), мінімальна – 38,46 а.о. (5,75 млрд. км). Вона пройшла *афелій* у березні-квітні 1977 року і зараз наближається до Сонця. Період обертання Ериди навколо Сонця становить 561 рік, тобто вона досягне найближчої до Сонця точки орбіти в 2258 році знову таки в березні-квітні, що близько до 25 березня (за новим стилем до 7 квітня), тобто до зачаття і воскресіння Христа і це, ймовірно, буде друге явлення Христа! Крім великого ексцентриситету її орбіта дуже нахилена (під кутом $43,82^\circ$) до площини екліптики. Діаметр Ериди не перевищує 2326 ± 12 км, а маса визначена завдяки наявності супутника, вона приблизно на чверть більша від маси Плутона і дорівнює $(1,67\pm 0,02)\times 10^{22}$ кг. Період обертання навколо власної осі 25,9 годин. Зараз середня температура її поверхні становить близько 20 К (-253°C), а в найближчій до Сонця точці орбіти температура може досягати 43 К (-230°C). Супутник отримав ім'я Дизномії (богині беззаконня) у грецькій міфології. Дизномія обертається на відстані 37 тис. км від Ериди, здійснюючи повний оберт приблизно за 16 земних діб». Тобто це мала модель Землі й Луни.

Тут цікаво те, що планета Ерида не знаходиться в сонячній екліптиці. Це може якщо не позбавити впливу інших планет на неї, то зменшити його. Друга особливість циклів Ериди полягає в тому, що в ньому вкладається рівно $561/11=51$ одинадцятирічних циклів сонячної активності. Це, по-перше, свідчить про гармонію між впливом Сонця на матеріальну складову (генетику) коливань розвитку європейської цивілізації та на духовну складову від гравітаційного впливу планети Ериди. По-друге, це може бути опосередкованим доказом малого впливу інших планет сонячної системи на коливання духовного розвитку європейської цивілізації. По-третє, це є доказом того, що мінливість 11-річного циклу осереднюється вже, навіть за півперіоду коливань Ериди.

На Рис. 1 наданий вже заключний варіант роботи, яка починалася з розгляду розміщення дат життя 68 геніїв європейської цивілізації від Мойсея до С.П. Корольова на циклах Ериди. Розглянуто 8 таких циклів: Атлантичний (I), Юдейський (II), Античний (III), Християнський (IV), Слов'янський (V), Український (VI), Європейський (VII) та Ноосферний (VIII) і було визначено два парадоксальні моменти, які суперечили факту розвитку і згасанню європейської цивілізації. Так, в V циклі не знайдено гідних геніїв, а в VII циклі на згасанні було більше геніїв, ніж на лінії розвитку. Це змусило висунути припущення про існування ще однієї планети X, яка діє синхронно з Еридою і має вдвічі більшу амплітуду коливань. Лише в цьому випадку V «Слов'янський» цикл занулився, а згасання VII «Європейського» циклу нівелювалося розвитковою частиною коливань планети X. Для встановлення фази цих коливань важливе значення має дата афелію в березні-квітні 1977 р., тобто найдалшої відстані від Землі планети Ериди, та найближчої відстані (перигелію), що буде в 2258 р.

На Рис. 1 тонкими лініями показані цикли Ериди, товстими – планети X в межах від 1950 р. до н. е. – 2538 р. н. е., а пунктирна лінія є складовою цих двох коливань. Як бачимо в ряду перигелію цикл Християнства, як припущено вище, припадає саме на середину життя Ісуса Христа. Отже, чекаймо Христа через 2244 р. для Страшного Суду в 2258 р.! В цілому вплив планети X, якщо подивитися на Рис. 1, в розвитковій частині її циклу зводиться до нівелювання занепадів в дії планети розладу Ериди. А після піку (перигелію) вона в купі з Еридою вдвічі скорочує свою половину періоду в занепаді, чим сприяє пришвидшенню духовного розвитку нашої цивілізації. Через те цю планету, в разі її відкриття, треба назвати ім'ям Афродити, як богині любові (на підйомі її циклу) та любовного божевілля (в частині занепаду від апогею до перигелію).

Таким чином, можна сформулювати завдання для пошуку планети X астрономами. По-перше, напевно планети Ерида та X мають власну

екліптику нахилену до сонячної екліптиці під кутом 44-45 градусів. По-друге, оскільки фази коливань для Ериди встановлені, спираючись на період обертання планети X в 2244 роки й на фазове положення Ериди під час сходження з неї в перигелії планети X в 14 р. н. е., можна визначити для нашого часу досить вузьке поле для пошуку цієї планети. По-третє, завдання спрощується тим, що саме зараз планета X наближається до

перигелію, тобто до Сонця. Але для пошуку планети X найбільш важливими є саме фази її коливання, які фіксуються ключовим припущенням про період її циклу в 2244 роки, а також встановлення знаходження її перигелію в 14 році н. е. під час життя Ісуса Христа. Як показують елементарні розрахунки вона не виходить за межі поясу Койпера. Шанси знайти її досить значні й треба починати пошуки.

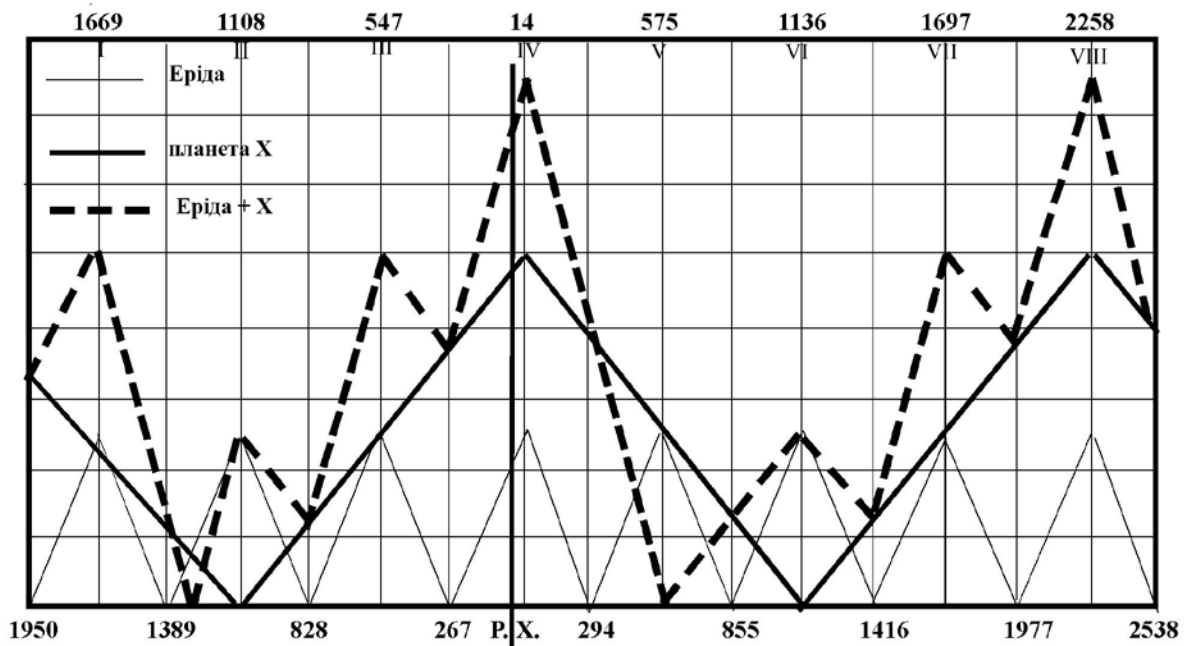

Рис. 1. Пунктиром показано сумарну амплітуду коливань Ериди та планети X, якщо амплітуда коливань планети X буде вдвічі більшою ніж у Ериди.

З детальним аналізом циклів та формулювання гармонічності геніїв можна ознайомитися в моїй книжці «Україна – душа і серце Європи!» (Миколаїв, 2018). Там доведено, що Ісус Христос був Надгармонійною людиною, бо був зачатий на Кіріюпасху 25 березня 4 р. до н. е. і воскрес на Кіріюпасху 25 березня 31 р. н. е. Кіріюпасха це так звана Господська Пасха, коли Благовіщення збігається з Пасхою. Всі чудеса, які він показав людям й досі є неповторними і це дає реальні підстави вважати Його за Сина Божого, присланого на страждання заради порятунку людства. В зв'язку з цим не зайвим може бути припущення про існування в нашій Сонячній системі НизькоТемпературної Позаземної Цивілізації (НТПЗЦ) на карликовій планеті Ериді та на планеті X, які керують експериментальним ходом розвитку нашої високотемпературної земної цивілізації (ВТЗЦ).

Наведені вище попередні дані характеристик Ериди, свідчать про те, що сама ця планета та її єдиний супутник Дизномія є моделлю системи Землі з Луною з доволі близькими до них періодами обертів і власного обертання. Нас не повинно бентежити те, що там не має умов для повторення земної атмосфери, бо та позаземна

цивілізація (ПЗЦ) через свою досконалість може бути пристосована до існування в значно нижчих температурних умовах, ніж є на Землі.

В проблемі SETI – (від англ. Search for Extraterrestrial Intelligence) – проект із пошуку ПЗЦ, треба змінити підхід до класифікації ПЗЦ акад. М.С. Кардашева і вважати найпотужнішою не ті ПЗЦ, що володіють енергією планет, зірок та галактик, а ті, що можуть існувати в межах температур міжгалактичного середовища, біля абсолютного нуля. Не треба забувати, що в тих умовах існує надпровідність та надплинність. Сьогодні лунають заклики про загрозу створення і розвитку штучного розуму на неорганічній базі (І. Маск). Насправді навпаки, людство, судячи з викладеного вище, може бути високотемпературним експериментом розвитку органічного розуму неорганічної НТПЗЦ міжгалактичного простору Всесвіту, або темної матерії та темної енергії.

Джерела та література

1. Золотухин А. И. Тайны «Слова о полку Игореве» : монографическое исследование. Николаев, 2005. 560 с.

2. Золотухін А. І. Апокрифологія історії України. Вип. 12. Миколаїв, 2017. 768 с.

3. Золотухін А. І. Україна – душа і серце Європи! (Апокрифологія історії України). Николаев, 2018. 444 с.

Zolotukhin A. I., a researcher (Ukraine, Mykolaiv), azolotukhin@ukr.net

Cycle for Spiritual Development of European Civilization

Due to apocryphology, which studies hidden texts in ancient sources of the history of Europe, the dates of the life of outstanding spiritual leaders from the time of antiquity, Christianity to Kievan Rus. It is revealed that cycles of spiritual development of European civilization coincide with the period in 561 years. Of the rotation of the small planet of Eris around the Sun. Further consideration of the cycles led to the

consideration of the influence on these cycles of another planet, which is called the planet X. It is determined that this planet has a period of 4 times, and a mass twice as large as that of Eris. This can significantly accelerate the search for the 9th planet. The median age of the life of 68 geniuses that promoted the development of these cycles revealed a peak coincidence with the perihelion of Eris and planet X with the middle age of Christ's life in the 14th year AD. This coincidence of the phases of both planets at the peak of the perihelion with the middle age of Christ puts before us the problem of the possible identification of God with Low Temperature Sub-Earth Civilization (LTSEC). It looks like humankind is a high-temperature experiment of LTSEC.

Key words: apocryphology, cycles, Eris, planet X, Europe.

УДК 908(477.73)

Коваль Г. П.

Новосафроновская ООШ (Украина, с. Новосафроновка, Новооодеский район, Николаевская область),
genkoval0805@gmail.com

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НИКОЛАЕВСКОЙ ГОРОДСКОЙ ДУМЫ С ДУМАМИ ДРУГИХ ГОРОДОВ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В РАЗЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ВОПРОСАХ В 1906–1909 ГОДАХ

Показано и проанализировано взаимодействие и сотрудничество Николаевской городской думы, правительства с органами местного самоуправления других городов Российской империи. Выявлены и описаны факты обмена опытом, визитами, документами по поводу различных городских предприятий. Автор упоминает ряд известных персоналий и открывает новые.

Ключевые слова: дума, администрация, водоснабжение, документы, электростанция, городское хозяйство.

Развитие городского хозяйства требовало активного и глубокого взаимодействия городских дум Российской империи в 1906–1909 годах. Автором поставлена цель показать взаимодействие, сотрудничество Николаевской городской думы с думами других городов империи в вопросах городского хозяйства.

В середине августа 1906 года член управы Леонтович решал в Петербурге хозяйственные дела Николаева [1]. В середине сентября 1906 года Николаевская городская управа получила от Одесской городской управы интересующую ее справку по вопросу об отпуске воды судам в порту. В Одесском порту в 1905 году судам заграничного и каботажного плавания отпущено было всего 97.153 бочки (40 ведерные). Вода там отпущалась

по расчету 25 коп. за бочку и по 30 коп. за бочку в тех случаях, когда вода подавалась городскими шлангами [2]. В ноябре 1906 года член городской управы П. И. Менкини, будучи в Харькове, посетил Харьковскую городскую управу и беседовал с городским головой по разным вопросам городского хозяйства – электрической станции, бойням, трамвае [3].

Очень активным во взаимодействии был 1908 год. В середине января Николаевская городская управа запросила пожарные команды Одессы, Киева, Херсона и Москвы, о степени пригодности употребляемой каждой командой соединительной гайки для шлангов, предполагая таковые завести и в своих пожарных обозах. В ответ получено, что наиболее пригодной является шторцовская гайка

[4]. В начале марта 1908 года исполнение обязанностей городского головы возложены на заместителя его – члена управы, заведующего распорядительным отделением, Н. П. Леонтовича [5]. С уходом городского головы Баптизманского и вступлением в исполнение его обязанностей Н. П. Леонтовича значительно облегчено положение сотрудников газет, посещающих городскую управу для получения сведений о ходе работ городского общественного управления [5]. В начале июня Елисаветградская городская управа прислала николаевской 10 экземпляров объявлений об открытии 20 июня в Елисаветграде Петропавловской ярмарки, с просьбой расклеить их по городу [6]. В ответ на запрос николаевской городской управы, управление одесского городского водопровода сообщило в конце первой декады июня, что для надобности водопровода им приобретались водомеры «Фаллера» и «Мейнеке». Согласно заключению управляющего технической частью одесского водопровода инженера С. П. Пята, обе системы работают вполне удовлетворительно [7]. В середине 1908 года с согласия городской думы, Николаевское городское общественное управление обзавелось в Петербурге постоянным представителем и поверенным по городским делам. На полугодие этому представителю должно быть выдано 600 рублей вознаграждения [8]. 24 октября Якутский губернатор действительный статский советник И. И. Крафт обратился к Николаевскому городскому голове с просьбой высылать ему периодические доклады, отчеты, сметы и другие издания по городскому хозяйству и управлению, необходимые для руководства при работах общего областного управления по городским делам для улучшения городского хозяйства области [9]. В ноябре 1908 года было рассмотрено и принято сообщения из многих городов Российской империи. Комиссия по устройству в Херсоне электрического освещения, выражая благодарность Николаевской городской управе за оказанное херсонскому городскому инженеру содействие в испытании счетчиков электрической станции, просила городскую управу снабдить ее разными сведениями по ведению отчетности по электрической станции [10]. Севастопольская городская управа запросила по телеграфу Николаевскую, работает-ли Николаевская городская электрическая станция, пользуется ли энергией с судостроительных заводов и по какой цене [11].

Несколько владельцев местных промышленных заведений, указывая на примеры других городов (Одессы, Плоцк, Двинск, Ростов-на-Дону, Витебск, Ревель и других), обратилась в городскую управу с ходатайством понизить существующую таксу на воду (30 коп. за 100 ведер) для промышленных целей [11].

Московским городским головою было предложено Николаеву принять участие в пятом Всероссийском электротехническом съезде и устроить выставку [12]. Витебская городская управа прислала николаевской копию контракта на устройство в городе Витебске сети электрических железных дорог [13]. Ростовская-на-Дону городская управа на запрос Николаевской городской управы сообщила, что постройка боен и скотопригонного рынка в Ростове-на-Дону осуществлена подрядным способом, при чем отдельные части сооружений сдавались отдельными подрядчиками. Расходы по постройке предполагается покрыть облигационным или ипотечным займом, смотря по тому, какой из них окажется выгоднее [14]. В январе 1909 года Александровское городское общественное управление обратилось в Николаевскую городскую управу с просьбой прислать в скорейшем времени экземпляр обязательного постановления местной думы, изданного в развитие закона 15 ноября 1906 года об обеспечении нормального отдыха служащих в торговых заведениях, складах и конторах [15]. В середине марта 1909 года главный инженер городского водопровода Юрченко обратился ко всем русским городам, имеющим водопроводы, с просьбой прислать сведения о тарифе на воду. Из 1084 русских городов только 195 имели водопровод [16].

Таким образом, мы видим, каким насыщенным было на протяжении 1906–1909 годов взаимодействие, сотрудничество между Николаевской городской думой и думами других городов Российской империи в различных вопросах городского хозяйства, в частности, водопровода, электростанций, трамвая и других предприятий.

Источники и литература

1. Утренний Курьер. Николаев. 1906. 20 августа.
2. Там же. 20 сентября.
3. Там же. 30 ноября.
4. Николаевский Курьер. 1908. 16 января.
5. Там же. 1908. 8 марта.
6. Николаевский Курьер. Приложение. 1908. 10 июня
7. Николаевский Курьер. 1908. 12 июня.
8. Там же. 15 июня.
9. Там же. 24 октября.
10. Там же. 4 ноября.
11. Там же. 5 ноября.
12. Там же. 7 ноября.
13. Там же. 12 ноября.
14. Там же. 25 ноября.
15. Николаевский Голос. 1909. 25 января.
16. Там же. 17 марта.

Koval G. P., Novosafronovska OSOS (Ukraine, Novodeisk district of the Mykolaiv region), genkoval0805@gmail.com

**Interaction of the Mykolaiv city Duma with
Duma of other cities of the Russian Empire in
various economic issues in 1906-1909**

The interaction, cooperation of the Mykolaiv city duma and the government from the thoughts of other cities of the Russian Empire was shown and analyzed. Interesting subjects of their cooperation are

established. The facts of the exchange of experience, visits, documents of various city enterprises, which were built and developed by city dumas, were revealed and described.

Key words: *duma, administration, water supply, documents, power station.*

УДК 908(477.74)

Коваль Г. П.

Новосафроновская ООШ (Украина, с. Новосафроновка, Новооодеский район,
Николаевская область),
genkoval0805@gmail.com

**ОДЕССКОЕ ГОРОДСКОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ И ОБЩЕСТВО В 1906–
1911 ГОДАХ: ПРОБЛЕМЫ, ПРОТИВОРЕЧИЯ**

В статье анализируются особенности, проблемы и противоречия в положениях Одесского городского правительства в 1906-1911 гг. Установлены основные противоречия и угрозы со стороны правых сил. Выявлены и описаны требования, угрозы и действия врагов и союзников, которые действительно повлияли на развитие Одесского муниципального управления. Показывает деятельность администрации для защиты общественного порядка и жизни города.

Ключевые слова: *Дума, городской голова, правые силы, городское самоуправление, угрозы.*

Процессы происходившие в Одессе в 1906–1911 годах передают процессы, которые происходили в Российской империи в начале XX столетия. Городское самоуправление, общество в решении своих проблем, противоречий сталкивалось с наглой, грубой силой и страшным давлением правых сил в обществе, окрепших после первой российской революции. В этой работе автор не претендует на полное раскрытие данной темы, а только покажет несколько моментов в жизни Одессы, ее городского управления. В Одессе летом и в начале сентября 1906 года нападения и убийства, учиненные членами союза русских людей, вызвали раскол в совете союза. Городской голова Одессы получил от белой гвардии письмо с угрозой лишить его жизни за заступничество за гимназиста еврея Лившица, нанесшего оскорбление действием инспектору пятой гимназии. Гвардия требовала от головы публичного извинения. Дерзость хулиганов из чайной союза русского народа превзошла всякие границы и вызвала распоряжение оцепить ее войсками для обыска. Администрацией организовано патрулирование города днем, а ночью командами из городских во главе с околоточными надзирателями. Патрулей вооружено винтовками [4]. Продолжающееся насилие «белогвардейцев» из союза русского

народа и безнаказанность их действий заставили в 1906 году градоначальника Григорьева, не покровительствующего черносотенцам, принять меры к задержанию насильников, доселе благополучно скрывавшихся. Градоначальником было доведено до общего сведения, что никаких самосудов допущено быть не может. Никому не предоставлялось права обыскивать прохожих на улицах. Им рекомендовано полиции в каждом отдельном случае составлять протоколы для представления их генерал-губернатору [5].

Одесская городская дума 22 января 1909 года сдала без торгов артели истиннорусских газетчиков в аренду на 5 лет 13 киосков в оживленных пунктах города, базаров, толкучего рынка, на окраинах и в фабричных районах для продажи исключительно черносотенных газет и брошюр. Руководимое Пеликаном черносотенное общество окраинных домовладельцев организовывало на всех окраинах города агитационные комитеты к выборам в феврале 1909 года гласных городской думы на новое четырехлетие [6]. Артель правых газетчиков получив аренду без торгов на шестилетний срок, опубликовала заявление, что будет продавать газеты всех направлений. Союзники возмущены и требовали от городской думы, чтобы она признала сдачу киосков без торгов неправильной [7].

Летом 1908 года в Одессе местный союз русских людей, поставивший себе целью мирное насаждение идеи национализма, – обратился к городской управе с заявлением о необходимости удалить с городской службы всех евреев. Но нынешнее городское управление, несмотря на свои горячие симпатии к союзу, отклонило предложение. Союз не успокоился и обратился с таким же заявлением к бывшему тогда временным генерал-губернатором ныне градоначальнику И. Н. Толмачеву. В заявлении союза между прочим, приводились статьи закона, в силу которых евреи якобы не могут служить в городском управлении. На этом основании, Толмачев запросил министерство, как быть с евреями городскими служащими. В начале 20-х чисел января 1909 года получил ответ и весьма неблагоприятный для евреев. Министерство, не смотря на категорическую ясность статьи городского положения, не допускающую евреев только к занятию выборных должностей, – так разъяснило закон, что евреи должны быть немедленно удалены. Разъяснение повергло в ужас и уныние небольшую группу евреев городских служащих.

Но это далеко еще не все «прелести» положения. Ликвидация дел городского управления 1905 года предпринята не без содействия того же союза, орган которого в свое время трубил о революционности городских деятелей и городских служащих. Какая радость у охранников, если дело было бы разрешено не в пользу привлеченных. Тем не менее приходилось констатировать, что эти «приятности» далеко не радовали одесских муниципалов, так как все их мысли и чувства были поглощены предстоящими выборами, пройти на которых вряд ли им удалось [8].

Одесситы удручены новыми нападками газеты «Речь» на градоначальника. По наблюдению горожан, резкая критика прогрессивной печати неуклонно служит лишь к вящему укреплению генерала Толмачева [9, с. 1066].

Очень интересная любопытная закулисная произошла в Одессе после поражения на выборах в управу воинствующего антисемита Пеликана, когда свои свои не познали. Дело разыгралось на почве соперничества двух разветвлений черной сотни – сторонников главного совета союза русского народа и палаты Михаила Архангела. К первым, как известно, принадлежал городской голова Моисеев, а ко второму – генерал Толмачев и Пеликан. Кроме того, городской голова сумел завязать, помимо градоначальника, связи в Петербурге, а потому не пользуется симпатиями пресловутого одесского администратора. Член управы Пеликан, давно имевший в виду быть приемником Моисеева, решил использовать натянутые отношения, существующие между градоначальником и городским головою. Осенью, когда Моисеев находился в Петербурге, по инициативе Пеликана был устроен обед в честь

генерала Толмачева. Произносились соответствующие случаю речи, причем особенно настойчиво приветствовал «мудрейшего из администраторов» Пеликан. Растроганный градоначальник в ответ тост посвятил «единственному будущему голове – Пеликану». Все сошло бы благополучно, если бы в числе приглашенных не находилась жена городского головы. Услышав из уст градоначальника, что роль фактического городского головы играет и в настоящее время Пеликан, госпожа Моисеева громко заметила: «Это неверно, Пеликан прошел то в управу несколькими голосами, при помощи мужа». Обед завершился резкими объяснениями и столкновениями. Через несколько месяцев после изложенного инцидента городскому голове удалось собрать многочисленную партию против Пеликана, который и был забаллотирован по выборам в члены управы. После выборов сторонники Пеликана решили отомстить Моисееву: избить его при выходе из думы. Об этом состоялось постановление дружинников. Моисеев заблаговременно узнал о злом умысле и отправился домой из думы в сопровождении собственных телохранителей. Панику среди гласных, сторонников городского головы, которым угрожали расправой пеликанцы, пришлось в результате усмирять самому градоначальнику, выступившему с особым успокоительным заявлением и приставившему к запуганным представителям города особых агентов охраны [9, с. 1067].

Таким образом, мы видим как Одесское городское самоуправление, общество в 1906–1911 годах решало проблемы, противоречия, лавируя между представителями разных правых сил.

Источники и литература:

1. Николаевский Курьер. 1906. 19 сентября.
2. Там же. 20 сентября.
3. Николаевский Голос. 1909. 24 января.
4. Там же. 29 января.
5. Там же. 27 января.
6. Городское Дело. Год третий. № 13-14. 1911. 1-15 июня. С. 1066, 1067.

Koval G. P., Novosafonovska OSOS (Ukraine, Novodeisk district of the Mykolaiv region), genkoval0805@gmail.com

Odesa city self-government, society in 1906-1911: problems, contradictions

The article analyses the peculiarities, problems and contradictions of the provisions of the Odesa municipal government in the years 1906-1911. The main contradictions and threats from the right forces are established. Identified and described the requirements, threats and actions of enemies and allies, who really influenced the development of the Odesa municipal government. Shows the activities of mayors for the protection of public order and the life of the mayor.

Key words: Duma, mayor, right-wing forces, city self-government, threats.

УДК 94:[323.269.6:323.325](477.73)«1917/1921»

Котляр Ю. В.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Україна,
Миколаїв),
K555556k@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРІОДИЗАЦІЮ ПОДІЙ 1917–1921 РР. НА МИКОЛАЇВЩИНІ

В статті розглядається проблема періодизації подій Української революції 1917–1921 рр. від середини 90-х рр. ХХ ст. до сьогодення. Періодизація подій 1917–1921 рр. на Миколаївщині складається з десяти етапів і двох періодів, власне «Революції» та «Повстанського руху».

Ключові слова: *періодизація, Українська революція 1917–1921 рр., Миколаївщина, державність, повстанський рух.*

Періодизація Української революції 1917–1921 рр. була сформована у середині 90-х рр. ХХ ст., коли була подолана доктрина пролетарської соціалістичної революції «Великий Жовтень і громадянська війна». Спираючись на політичні, соціальні та воєнні маркери, вчені виділили декілька періодів у перебігу українського революційного процесу:

Перший період (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) – національно-демократичний, пов'язаний з діяльністю Центральної Ради, проголошенням УНР у складі федеративної Росії у листопаді 1917 р., а в січні 1918 р. – самостійною державою.

Другий етап (квітень–грудень 1918 р.) – консервативно-ліберальний. Інспірований німецьким окупаційним командуванням державний переворот привів до проголошення Української Держави в архаїчній формі Гетьманату.

Третій період, або Друга УНР (грудень 1918 р. – листопад 1921 р.) – найтриваліший, має свою внутрішню періодизацію і водночас найдраматичніший, оскільки позначений втратою національної державності [5, с. 46-47].

Сучасна періодизація революційних подій на території України, подана на сайті Українського інституту національної пам'яті, принципово не відрізняється від періодизації 90-х рр. ХХ ст., де, зокрема, вказано, що Українська революція 1917–1921 рр. розпочалася в умовах революційних потрясінь, які охопили Російську імперію у березні 1917-го. Єдиною суттєвою відмінністю є додавання інформації про повстанський рух на третьому етапі.

Етапи революції 1917–1921 рр.:

– *березень 1917 р. – квітень 1918 р.* Утворення та діяльність Української Центральної Ради, проголошення її Універсалів;

– *29 квітня – 14 грудня 1918 р.* Правління гетьмана Павла Скоропадського;

– *грудень 1918 р. – листопад 1921 р.* Встановлення влади Директорії УНР, розгортання та придушення масштабного повстанського руху [6].

Принциповим для нашого дослідження є виділення в третьому етапі революції – повстанського руху, який є важливим для розуміння революційних подій на Миколаївщині. Під час Української революції 1917–1921 рр. на території Миколаївської області [4] нам слід враховувати не лише класичні чинники: національне державотворення, боротьба з більшовиками та білогвардійцями, німецько-австрійська окупація, а й специфічні фактори: наявність антантівських військ, масовий повстанський рух [3], створення селянських республік [1; 2].

Враховуючи сказане вище пропонуємо наступну періодизацію подій 1917–1921 рр. на Миколаївщині:

I. Період. Революція (1917–1919 рр.):

Перший етап (березень–червень 1917 р.) – активізація революційного руху на Миколаївщині. Присяга Тимчасовому уряду.

Другий етап (червень 1917 р. – грудень 1918 р.) – початок українського державотворення. Центральна Рада.

Третій етап (січень–березень 1918 р.) – перемога радянської влади на території Миколаївщини.

Четвертий етап (березень–листопад 1918 р.) – Німецько-австрійська окупація. Українська держава гетьмана П. Скоропадського. Антигетьманський повстанський рух.

П'ятий етап (грудень 1918 р. – березень 1919 р.) – Окупація Миколаївщини військами Антант. Директорія УНР. «Республіканські війська східної Херсонщини» отамана Григор'єва.

II. Період. Повстанський рух (1919–1921 рр.):

Перший етап (березень 1919 р. – серпень 1919 р.) – більшовицький режим. Антибільшовицький повстанський рух. Врадівська Хліборобська республіка.

Другий етап (серпень 1919 р. – січень 1920 р.) – денікінський режим. Антиденікінський повстанський рух. Висунська та Баштанська республіки.

Третій етап (січень 1920 р. – березень 1920 р.) – встановлення більшовицької влади.

Четвертий етап (березень–квітень 1920 р.) – Перший Зимовий похід Армії УНР на території Миколаївщини. Завершення процесу українського державотворення.

П'ятий етап (травень 1920 р. – грудень 1921 р.) – Антикомуністична боротьба повсталого населення. Початок голодомору 1921–1923 рр.

Таким чином, періодизація подій 1917–1921 рр. на Миколаївщині складається з десяти етапів і двох періодів, власне «Революції» та «Повстанського руху». Причому, роль повстанського фактору є визначальним для революційних подій. Так як елементи повстанського руху проявлялися і в процесі українського державотворення на території Миколаївської області, а також і після його завершення, тому події Української революції 1917–1921 рр. на Миколаївщині слід розглядати лише через призму повстанської боротьби населення проти різних влад.

Джерела та література

1. Котляр Ю. В. Висунська і Баштанська республіки (до 90-ї річниці проголошення).

Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. Історична бібліотека ЧДУ. Кн. 3. 92 с.

2. Котляр Ю. В. Врадівська Хліборобська республіка. *Чорноморський літопис*: науковий журнал. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. Випуск 5. С. 50-53.

3. Котляр Ю. В. Повстанство. Селянський рух на Півдні України (1917–1925). Миколаїв–Одеса: ТОВ Від, 2003. 196 с.

4. Миколаївщина (нариси історії революції 1917–1921 років / Л. Л. Левченко, Л. А. Вовчук, О. В. Волос та ін. Миколаїв: Іліон, 2017. 280 с.

5. Пиріг Р. Я. Українська революція 1917–1921 років: сучасний історіографічний образ та дослідницький потенціал. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 22 листопада 2017 року. *Вісник НАН України*. 2018. № 1. С. 45-49.

6. Українська революція 1917–21. URL: <http://www.memory.gov.ua/page/ukrainska-revoluyutsiya-1917-21> (дата звернення 27.07.2018).

Kotlyar Y. The Black Sea National University the name of Petro Mohyla (Ukraine, Mykolayiv), K555556k@gmail.com

To the question of periodization of events of 1917-1921 in Mykolaivshchyna

The article deals with the problem of the Ukrainian Revolution events of 1917-1921 periodization from the mid-90's of the XX century to the present. The periodization of the events of 1917-1921 in Mykolaivshchyna includes ten stages and two periods, particularly, the 'Revolution' and the 'Rebel Movement'.

Key words: periodization, Ukrainian Revolution of 1917-1921, Mykolaivshchyna, statehood, rebel movement.

УДК 37.014.5

Кравчук О. Ю.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
(Україна, Миколаїв),
kraffchuk@email.ua

**ПОЛІТИЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Сформульовані особливості політичної освіти в Україні, приділено увагу взаємозв'язку підвищення рівня політичної освіченості громадян, процесу формування громадянського суспільства та рівня демократизації суспільства. Зазначені аспекти орієнтування на моделі впровадження політичної освіти в європейських країнах з метою її подальшого вдосконалення.

Ключові слова: освіта, суспільство, політична освіта, система державної освіти, молодь.

Політичні знання, вміння користуватися політичними свободами потрібні сьогодні будь-якій людині, незалежно від її професійної належності, віку та статі, оскільки, живучи в суспільстві, вона неминуче повинна взаємодіяти з іншими людьми та державами. Без володіння такими знаннями особистість ризикує стати розмінною монетою в політичній грі, перетворитися на об'єкт маніпулювання і поневолення з боку активніших у політичному відношенні сил. Ступінь цього ризику в нашому суспільстві достатньо високий, оскільки політичні процеси, які відбуваються в ньому, для сучасного покоління є новими і незвичними.

Сучасний стан країни нашою окремих дослідників політичного процесу на необхідність вивчення шляхів подолання ситуації, яка склалась. Підвищення рівня політичної культури, політичної свідомості громадян є ключем до вирішення найгостріших проблем як значної частини індивідів, так і самої держави, яка декларує своє прагнення стати демократичною, правовою та соціальною.

Сьогодні перед сучасною демократичною державою стоять складні та важливі завдання оптимізації просвітницької діяльності громадян. Це необхідно всьому суспільству для охорони його від деспотизму і тиранії, від антигуманних і економічно неефективних форм державної та громадської організації. Тому свідоме формування політичної культури як вміння спільного цивілізованого проживання людей у державі – завдання усього сучасного суспільства, важлива умова його благополуччя [2, с. 70].

В останні роки перед українським суспільством особливої актуальності набуває проблема політичної освіти. В умовах політичної модернізації важливо освоювати політичний досвід демократичних держав, досліджувати особливості функціонування політичних систем, засобів впливу на них і адаптувати цей досвід до сучасного політичного життя України. Для забезпечення стійкого переходу до нового суспільного порядку, нового характеру взаємовідносин держави і громадянина необхідно, використовуючи засоби освіти, прищеплювати молодому поколінню повагу до державних символів своєї вітчизни, давати йому міцні знання з історії України, знайомити з принципами сучасного ефективного державного управління, сутністю політичної влади і політичних режимів, виборчих і партійних систем тощо. Метою політичної освіти молоді є формування й поширення знань про те, що є спільним для усіх членів суспільства у їхньому розумінні справедливості, порядку, свободи, рівності, участі тощо. Політична освіта має виконувати функцію трансляції новим поколінням оптимальних

способів суспільної взаємодії, використовуючи світові здобутки та зберігаючи автентичні традиції української культури. Важливим завданням політичної освіти є підвищення громадянської компетентності і відповідальності молоді. Використовуючи різні форми політосвіти (урок, дискусія тощо), необхідно культивувати фундаментальні цінності й принципи демократії, мотивувати до участі у розв'язанні значущих суспільно-політичних проблем. Завдяки засобам масової інформації молодь стає свідком дебатів із різних суспільно-політичних проблем, вироблення способів вирішення конфліктів. Систему державної політичної освіти становлять шкільні та вузівські суспільно-політичні дисципліни, політичні програми державних теле- і радіокомпаній, відповідні розділи друкованих засобів масової інформації, контрольованих урядом. Емоційний компонент політичної освіти зводиться до формування певного ставлення до політичних об'єктів та явищ і пов'язаний з формуванням емоційних преференцій людей у політичній сфері. Дійовим засобом політичної освіти є різні ритуали: демократичний спосіб передачі влади, дебати, урочисті збори, вручення нагород, паради, демонстрації тощо. Вони покликані формувати в молодого покоління, з одного боку, національний патріотизм і політичну толерантність, а з іншого – критичне ставлення до нав'язування будь-яких точок зору. Усе це сприяє вихованню громадянськості молоді, введенню їх у політику.

Принциповим моментом дослідження різних аспектів політичної освіти є її розуміння як складової частини інституту освіти та ендогенного чинника політичного процесу. Адже система освіти, разом з іншими чинниками, є чи не найбільш потужним засобом формування особистості і здатна комплексно впливати на його свідомість.

Розглядаючи політичну освіту як важливий елемент формування політичної свідомості індивіда, слід мати на увазі певну умовність такого підходу. В реальному житті свідомість індивіда не формується частинами – це перманентний комплексний процес, в якому ідентифікації особистості в існуючому світі безпосередньо проходять через пізнання якомога більшої суми знання та накопиченого досвіду. Можна стверджувати, що з точки зору комплексного сприйняття світу природничі науки мають не менш важливе значення для формування реальних уявлень індивіда про політичний світ та світ взагалі, ніж гуманітарні та самі політичні науки. З цього приводу цілком справедливе зауваження, яке було зроблено виконавчим директором фонду «Освіта для демократії в Україні» С. Кисельовим. Він зазначив: «Ще колись... говорилося, що ці

предмети формують світогляд, а ці предмети не формують. ... Як це математика не формує світогляд? Такого просто бути не може» [4, с. 92]. Сьогодні не слід плутати формальну суму знань про політичний світ, яку різними шляхами накопичує індивід чи велика соціальна верства, із їх здатністю оптимізувати свою політичну поведінку, спираючись як на формальні знання про політику, так і на загальні світоглядні засади.

Здатність громадян приймати раціональні рішення, брати участь в політиці не формується стихійно, а набувається в ході систематичного оволодіння відповідними знаннями та набуттям досвіду. Сьогодні у всіх індустріально розвинених демократичних країнах існують спеціальні інститути політичної освіти, що допомагають вирішувати ці завдання. Діяльність таких установ не можуть замінити засоби масової комунікації – телебачення, радіо, газети, що подають, частіш за все, не завжди адекватний відбиток подій. Вони мають на меті поширювати інформацію, в тому числі й про політичні події, але не передбачають вироблення умінь громадян самостійно, критично аналізувати одержувану інформацію.

Демократична політична освіта базується на визнанні основних гуманістичних цінностей і, насамперед, волі та гідності кожної особистості, її природних, невід'ємних прав. Вона допомагає індивідуумові правильно оцінити відповідний суспільний лад, усвідомити своє місце і роль у державі, свої права й обов'язки. Головна її мета – навчити людину адекватно орієнтуватися в складному і суперечливому сучасному світі, представляти і захищати власні інтереси, поважаючи інтереси та права інших людей, колективно вирішувати спільні проблеми.

Ця освіта спрямована також на формування у громадян поваги до демократичного порядку. Крім того, демократична політична освіта покликана надати політиці людський вимір, стримувати прояви в політичних діях егоцентричної мотивації, нетерпимості та емоційної невірноваженості, а також ідеологічного класового чи націоналістичного ірраціоналізму, що нерідко виступає під прапором боротьби за тотальну раціоналізацію суспільства.

Отже, політологічна освіта – це не стільки ознайомлення із сферою політичного життя, скільки глибоке її дослідження та пізнання політичної дійсності в певних закономірностях і зв'язках з іншими сторонами життя суспільства. Саме на користь такого її розуміння слугує характеристика її змісту, який складають конкретні проблеми та наявні конфлікти, прийоми й методи

суспільної взаємодії, впливу на маси та на державно-політичні інституції, технології партійно-політичної роботи, адміністративного управління, способи проведення політичних кампаній, політичний аналіз та прогнозування, прийняття рішень тощо.

Політична освіта має цілі, які стосуються рівня цілісного пізнання політичного світу, який має, перш за все, політико-онтологічні цілі, які ми пов'язуємо, як зазначалося вище, з політологічною освітою.

Література

1. Васютинський В. Про особливості електорального самовизначення громадян України. *Українські варіанти*. 1998. № 1. С. 37-41.
2. Erazmus E., Szczegola H. *Zarys metodyki podstaw nauk politycznych*. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1973. 218 s.; Coimbra, J. L. et al. (1998). *Work values in Portuguese adolescents: An exploratory study*. Paper presented at the 6th Biennial Conference of the European Association for the Research on Adolescence. Budapest, Hungary, 3 – 7 July.
3. Іванов М. Розвиток громадянської освіти в Україні. *Збірник матеріалів семінару Київського проекту Інституту Кеннана та Інституту громадянської освіти НАУКМА* (Київ, 2 жовтня 2001 р.). Київ: Стилос, 2001. 44 с.
4. Жадан І. Психолого-педагогічні проблеми політичної освіти молоді. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська Академія»*. Київ, 2000. Т. 18. Політичні науки. С. 91-95
5. Про концепцію громадянського виховання дітей і молоді : Постанова президії Академії педагогічних наук України від 19 квітня 2000 р. Протокол №1-7/4.

Kravchuk O. Yu., Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine), kravchuk@email.ua

Political education in the system of formation of civil society in Ukraine

The peculiarities of political education in Ukraine are formulated, the attention is paid to the relationship of raising the level of political education of citizens, the process of forming a civil society and the level of democratization of society. The mentioned aspects of orientation on the model of the introduction of political education in European countries with a view to its further improvement.

Key words: education, society, political education, public education system, youth.

УДК 332.12

Ляшенко В. В.

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (Україна, Миколаїв),
l_viktor15@ukr.net

ОПТИМІЗАЦІЙНІ НАПРЯМИ В МОДЕЛЮВАННІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

В умовах докорінних соціально-економічних змін Миколаївщина потребує нової моделі забезпечення функціонування та розвитку регіону. Автор заявляє про недостатність методичного забезпечення програм регіонального соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: *стійкий економічний розвиток, Миколаївська область, показники, оптимум.*

Найважливішим завданням соціально-економічного розвитку регіону є застосування найбільш ефективних механізмів соціально-економічного розвитку, що базуються на оптимальному використанні ресурсів: природних, людських, виробничих, екологічних, територіальних тощо.

Соціально-економічні системи можна віднести до складних імовірнісних динамічних систем, в яких відбуваються процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних та інших благ, такі системи належать до класу кібернетичних систем, тобто систем з управлінням.

Функціонування соціально-економічних систем являє собою складний процес, зумовлений великою кількістю різноманітних факторів. На сьогодні дуже незначна частина завдань, що розв'язуються в процесі економічних відносин, мають аналітичну підтримку у вигляді моделей керованих процесів та систем [1, с. 21].

Миколаївська область є індустріально-аграрним регіоном України. Сприятливі умови розташування Миколаївської області зумовили формування на її території потужної багатогалузевої промисловості, розвиненого агропромислового комплексу, розгалуженої транспортної мережі, портового господарства та створення значної виробничої, наукової та соціальної інфраструктури.

Для досягнення стійкого економічного зростання Миколаївської області на основі інноваційного розвитку багатогалузевої економіки слід докласти максимум зусиль для створення нових високотехнологічних виробництв, інноваційного розвитку існуючих підприємств, здійснення політики стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, сприяння

розміщенню інвестицій та нових бізнесів у районах області.

В умовах докорінних суспільних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі Україна потребує нової моделі забезпечення функціонування та розвитку сучасної держави, на створення якої спрямована Стратегія сталого розвитку «Україна–2020».

Оптимізація регіональної соціально-економічної системи полягає у створенні в неї такої оптимальної функціональної структури, яка б на основі дотримання соціальних та економічних нормативів забезпечувала відновлення в них динамічної рівноваги, встановлювала оптимальний режим використання ресурсів.

Кінцевою метою оптимальної функціональної структуризації соціально-економічної системи є формування середовища, яке задовольняє потреби людини.

Оптимальної функціональної структуризації територіальної соціально-економічної системи неможливо досягти без попереднього створення її математичної моделі.

Моделювання економічного зростання регіонів проводиться за наступними даними: узагальнюючим показником соціально-економічного розвитку регіону може бути вибраний валовий регіональний продукт (ВРП), доцільність вибору цього показника в якості результативного пояснюється тим, що рівень соціально-економічного розвитку регіонів залежить від економічного зростання, одним з показників що кількісно характеризує економічне зростання, є ВРП; в якості факторних показників, що впливають на економічне зростання, можуть виступати: середньодушовий щомісячний дохід на душу населення, грн.; середня заробітна плата одного

працюючого, грн.; середній розмір пенсії на душу населення, грн.; вартість основних фондів на душу населення, грн.; інвестиції в основний капітал на душу населення, грн.; число організацій, що виконують дослідження і розробки чол.; інвестиції в науково-дослідні розробки, грн. (внутрішні витрати на інновації на душу населення, грн.); оборот роздрібною торгівлі на душу населення, грн.; оборот платних послуг на душу населення, грн.; чисельність економічно активного населення, чол.

Соціально-економічне моделювання має вирішувати наступні завдання: виявляти структуру соціально-економічних систем, особливості їх функціонування і закономірності взаємодії складових соціальних та економічних компонентів; прогнозувати розвиток таких систем; визначати основні параметри динамічної рівноваги та оптимального стану будь-якої підсистеми; встановлювати ступень наближення стану системи до критичної межі, за якою розпочинається незворотні процеси розпаду соціально-економічної системи; визначати оптимальну функціональну структуру системи, зокрема, оптимальне функціональне зонування території та оптимальний режим діяльності в межах виділених функціональних зон за соціальними та економічними нормативами; управляти гармонійним розвитком складових підсистем.

Для вирішення завдань стосовно вибору найкращого використання ресурсів територіальної соціально-економічної системи застосовують різні критерії: методологію теорії прийняття рішень, системного аналізу тощо. Загальновідомим та універсальним критерієм є модель «витрати-випуск» [2, с. 281].

В процесі прийняття рішень стосовно розвитку регіональної соціально-економічної системи застосування моделі «витрати-випуск» включає наступний набір елементів: кінцеві результати, цілі або завдання по їх досягненню – це те, що бажають отримати в результаті досягнення реалізації рішення, користь від задоволення потреби; внутрішній стан, зовнішнє середовище, ситуація – в яких приймається рішення; ресурси, як сукупність наявних засобів, які визначають загальні можливості реалізації рішень; науково-технічний рівень, який задає конкретну специфіку способів і засобів вирішення проблем та отримання кінцевого результату; ефективність, як міра кінцевого результату праці; витрати, як кількість ресурсів, необхідних для реалізації варіантів вирішення

проблем; альтернативи, в тому числі використання ресурсів; моделі витрат тощо [3, с. 49].

Недостатність методичного забезпечення структуризації програм регіонального соціально-економічного розвитку свідчить про необхідність створення певних принципів її структуризації, в тому числі чітких критеріїв, на підставі яких можна було б судити про достатність заходів та їх спрямованість на реалізацію всієї ієрархічної системи цілей і завдань програм розвитку.

Виявлені напрями оптимізації можуть бути використані для розвитку методичного забезпечення формування програм соціально-економічного розвитку регіонів.

Джерела та література

1. Ляшенко В. В. Моделювання динамічних соціально-економічних процесів на регіональному рівні. *Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність. До 85-ої річниці від дня народження професора М. Александрова* : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Миколаїв, 29–30 вересня 2017 р.). Миколаїв: НУК, 2017. С. 21–22.
2. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 408 с.
3. Ляшенко В. В. Оптимізаційні напрями в управлінні розвитком територіальних соціально-економічних систем. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції* (Ченстохова, 29–30 березня 2018 р.). Ченстохова–Ужгород–Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 48-49.

Liashenko V. V., Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of the University of «Open International University of Human Development» Ukraine» (Ukraine, Mykolaiv), l_viktor15@ukr.net

Optimization directions in modeling of management by development of regional socio-economic systems

In the conditions of radical socio-economic changes, Mykolaiv region needs a new model for ensuring the functioning and development of the region. The author states the lack of methodological support for programs of regional socio-economic development.

Key words: sustainable economic development, Mykolaiv region, indicators, optimum.

УДК 7.06:908(477.73)

Петренко О. М.

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Україна,
Миколаїв),
olpe@i.ua

МИСТЕЦТВО В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВЩИНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Проаналізовано соціокультурний розвиток театрального і музичного мистецтва на Миколаївщині у пп. ХІХ ст. Залучено нові матеріали дослідження. Виявлено й позначено провідні форми функціонування театру і музики.

Ключові слова: Миколаївщина, соціокультурний розвиток, мистецтво, театр, музика.

Питання розвитку мистецтва на теренах Миколаївщини у пп. ХІХ століття на сьогодні ще не знайшло більш-менш повного осмислення. Пізнавального значення в цьому процесі набувають документи минулої епохи, які раніше не увійшли в науковий обіг. Висвітлення маловідомих сторінок художнього життя на теренах Миколаївщини в його найбільш популярних на той час формах театрального і музичного мистецтва позначило мету даної розвідки.

Театральне життя Миколаєва та регіону знайшло досить детальне висвітлення в рукопису Г. Дерябіна [3]. З цього джерела стає відомим, що не зважаючи на відсутність стаціонарного театру (до 1840 р.) місто відвідували численні гастролі провінційних труп, кращі на той час у Російській імперії. Значної популярності серед миколаївців набула трупа І. Ф. Штейна, репертуар якої складався з комедій (25), драм (12), мелодрам (2), трагікомедій (1), балетів (12), великих (10) і малих опер (10), а також п'єс І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненки і творів світової драматургії – Шекспіра, Мольєра, Фонвізіна та ін. З гастрольями відвідували місто театральна трупа Журахівського. Перший театральний сезон 1840 р. в Миколаєві відкрила трупа П. Рекановського, яка давала спектаклі трьома мовами – російською, українською і польською. Успіх був шалений за спогадами очевидця – мешканця Миколаєва І. Бартенева [3, л. 4]. Гастролі тривали й надалі в Миколаєві (1843 р.), Одесі (1842, 1843 рр.), Вознесенську (1843 р.). 1840-і рр. театр Міллера неодноразово ангажує музично-драматична трупа К. Зелінського, в репертуарі якого п'єси і дивертисменти, де співали і танцювали «по-козацьки», «по-руські», «по-польські», а окремі музичні й танцювальні номери виконували діти [3, л. 6]. У 1840-і рр. місто відвідали з гастрольями відомі актори А. Алексєєв, Л. Самсонов, І. Лавров,

П. Рябов. Ім'я відомих акторів М. Щепкіна й К. Соленика пов'язано з виступами у Вознесенську (1837 р. з трупою Терьохіна під час військових маневрів), М. Щепкіна в Миколаєві (1843, 1846, 1850 рр.).

Музичне мистецтво на теренах Миколаївщини розвивалося за різними напрямками, серед яких можна виокремити музику у військових підрозділах, ритуальну, бальну, в літературних гуртках, поміщицьких маєтках, концертну і вуличну.

За ініціативи віце-адмірала Олексія Грейга в Миколаєві відкрито школу військових музикантів при резиденції адмірала (1819 р.), видано наказ про створення «хорів півчих» при кожному флотському екіпажі (1822 р.) й побудовано будинок для музичної команди [6, с. 375]. Про ритуальне значення музики у сухопутних військах свідчать розділи мемуарів А. Демидова [2], написані під впливом відвідування масштабних військових вчень під Вознесенськом у серпні 1837 року (тривали 13 днів з 26 серпня / 7 вересня за н. ст.). Наводимо фрагмент мовою оригіналу, в якому йдеться мова про важливість музики у військовій справі, зокрема, ритуальній: «Обыкновенно все утро посвящалось маневрам, а вечером происходили празднества, давались балы, театральные представления, концерты. Особенно замечательна была музыка, игравшая в то время, когда били зорю пред домом градоначальствовавшего над лагерем графа де Витта. Тогда торжественно раздавались звуки тысячи пятисот инструментов, и пело тысячу человек детей, выбранных из певчих военного поселения (Вознесенська – О. П.) ... Государь прибыл в лагерь 29 августа (1837 г.), Государыня Императрица 5 сентября вечером... На театре в этот вечер давали Французское представление, и стечение зрителей было чрезвычайно

многочисленное. А между тем дети-певчие, собравшись перед дворцом, приветствовали звуками народного гимна Августейшую Благотворительницу отечества» [2, с. 382-383].

Бальна музика була важливою складовою побуту вищої верстви населення, про свідчать спогади офіцера Пилипа Вігеля (відвідав Миколаїв у січні 1828 р.), який відвідав бал-маскарад у палаці Головного командира Чорноморського флоту С. Грейга [6, с. 340-341].

Музика – важливий компонент літературного гуртка, що утворився в Миколаєві на початку 1820-х рр. у помешканні письменниці й перекладачки Г. Зонтаг-Юшкової. В цьому середовищі звучали написані В. Далем музичні твори «Русская баллада», «Романс», присвячені Єлизаветі Язиковій [5, с. 14].

Вулиці Миколаєва 1849–1850 рр. були наповнені звуками шарманок, органів, скрипок, про що свідчить відповідна справа міської думи та її звернення до військового губернатора М. Лазарева з приводу акцизів на продаж і дозвіл гри на цих музичних інструментах [1].

Яскравим історичним фактом став концерт найвідомішого у Європі й світі піаніста-віртуоза, угорського композитора Ференца Ліста в Миколаєві (5 вересня 1847 р.) [4, с. 119]. Проїздом через Вознесенськ Ліст зробив виступ в будинку генерала Г-га (Гершенцвейга – О. П.) [4, с. 199-120].

Висновок. Театр і музика посідають провідне місце в соціокультурному розвитку Миколаївщини. Розрахований на широкі верстви населення театр стає провідником театрального мистецтва в провінції. Музичне мистецтво демонструє соціокультурну диференційованість, розвивається в різних сферах життя, які не перетинаються, а

виконуючи свої рольові функції – ритуально-військову, творчу, побутову, художньо-естетичну.

Джерела та література

1. ДАМО, ф. 230, оп. 1, спр. 497. Канцелярия Николаевского военного губернатора, г. Николаев. Рапорты Николаевской городской думы и переписка с ней об условиях передачи в откупное содержание шарманок и органов в Николаеве. 8 апреля – 10 октября 1850 г. На 14 листах.
2. Демидов А. Н. Путешествие в Южную Россию и Крым. Москва, 1853.
3. Дерябин Георгий Иванович. Краткая летопись театральной жизни г. Николаева. ДАМО, Ф р-5516, оп. 1, справа 2 (на 206 л.) період з 1826–1917 рр.
4. Зінкевич О. Ференц Ліст в Україні. Український архів. № 1.
5. Золотухин Анатолий. Неизвестное о Пушкине. Николаев, 2005. Вып. 6. А. С. Пушкин и В. И. Даль. 30 с.
6. Крючков Ю. На грани веков. Исторические повести. Николаев: Издательство Ирины Гудым. 2007. 408 с. С. 375.

Petrenko O. M., Mykolaiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine, Mykolaiv), olpe@i.ua

Art in the sociocultural development of Mykolaiv region in the first half of the nineteenth century

The socio-cultural development of theatrical and musical art in Mykolaiv region in the first half of the nineteenth century. New research materials are involved. The leading forms of functioning of the theater and music have been identified and marked.

Key words: Mykolaiv oblast, socio-cultural development, art, theater, music.

УДК 005.958:005.574

Торубара В. В.

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова
 (Украина, Николаев)
 vasyi.torubara@nuos.edu.ua

ЦЕННОСТНЫЙ ПОДХОД ПРИ РАБОТЕ С «ТОКСИЧНЫМ» ПЕРСОНАЛОМ

Приведены примеры проявления «токсичного» менеджмента. Предложено использование ценностно-ориентированного подхода для решения конфликтных ситуаций с «токсичными» сотрудниками. Дан алгоритм решения подобных конфликтов на основе иерархии ценностей и потребностей.

Ключевые слова: управление проектами; «токсичный» персонал; ценностно-ориентированный подход; иерархия потребностей.

Анализ деятельности ряда структурных подразделений николаевских вузов показал их низкую эффективность по сравнению с подобными частными предприятиями при более солидном портфеле заказов. Причины данного явления в целом можно охарактеризовать как «токсичный менеджмент». Каждый из нас сталкивался с его проявлениями не только в университетах, но и в самых разнообразных сферах жизни. Сотрудники, предпочитающие находить тысячи отговорок и рассказывающие «почему это невозможно», сплетни и конфликты в коллективе, коллеги, срывающие на вас свои негативные эмоции, руководство, декларирующее красивые цели, но предпочитающее прямо противоположные действия. Все это – различные проявления «токсичности».

«Токсичный» менеджмент – термин для европейского бизнес-пространства относительно новый. Впервые термин «токсичность» появился в западной литературе в середине 80-х г. и обозначал широкий спектр деструктивного поведения, как персонала, так и руководства организации.

Среди признаков «токсичного» поведения персонала – негативный взгляд на жизнь; лень и имитация бурной деятельности; отсутствие внутренней мотивации; проблемы в личной жизни; агрессивность по отношению к коллегам или клиентам; нелояльность к организации; противодействие изменениям и саботаж решений руководства. В свою очередь под «токсичным» руководством подразумевают гиперконтроль; постановку нереалистичных целей; неэтичное отношение к подчиненным; отсутствие поощрений и пресечение инициативы сотрудников.

К сожалению, большинство из этих явлений – обыденная реальность структурных подразделений николаевских университетов.

Как отмечается в [4], существует разброс мнений, как в терминологии, так и в методологии исследования проблемы. Причинами «токсичного» поведения персонала может выступать широкий спектр факторов: социальных, материальных, психологических и пр. Также расходятся мнения и в методологии устранения проблемы.

Представляется перспективным использования ценностно-ориентированного подхода для исследования проблемы и выработки рекомендаций по ее решению.

Так ряд источников отмечает, что практически всегда токсичное поведение – результат несовпадения ценностей либо внутри коллектива, либо ценностей сотрудников и руководства [2]. Результаты таких ценностных конфликтов – низкая эффективность персонала, увольнение наиболее перспективных сотрудников, а, в худшем случае – полная «перезагрузка» структурного подразделения. Впрочем, нам вредят не события, а лишь их восприятие, связанное напрямую с нашей системой ценностей [3].

Существует достаточно много подходов к классификации и иерархии ценностей. В области управления проектами стоит отметить подход Г. Керцнера, определившего составляющие успеха, связанные с управлением ценностью: финансовая ценность, стратегическая ценность, внутренние ценности и ценности, связанные с потребителями [5].

Ценностный конфликт в ходе жизненного цикла проекта может возникать между любыми из этих составляющих. А также между заинтересованными лицами (стейкхолдерами) проекта, имеющими различные ожидания о ценности в рамках одной из составляющих.

«Токсичные» ситуации наиболее распространены при ценностном конфликте, связанном с внутренними ценностями и ценностями потребителей. Для ценностно-ориентированного управления «токсичными» ситуациями необходимо иметь представление об иерархии ценностей персонала университета.

В самом общем случае, ценность – это то, в чем человек испытывает потребность [1]. Классификация потребностей согласно Р. Маслоу выглядит следующим образом: *иметь – быть – любить – делать – расти*.

Предлагается для устранения конфликтных ситуаций и токсичного поведения сотрудников апеллировать в ходе конфликта к вышестоящей потребности, чем та, что является причиной возникновения «токсичной» ситуации.

В силу ограничений по объему доклада будем рассматривать решение проблем с точки зрения руководителя структурного подразделения, среди подчиненных которого имеются «токсичные» сотрудники.

Таким образом, при возникновении конфликтной ситуации с «токсичным» сотрудником, руководителю стоит:

- определить, какая ценность/потребность сотрудника в данном случае является причиной конфликта;
- апеллируя к вышестоящей (по иерархии Р. Маслоу) ценности/потребности проговорить с сотрудником возможные пути решения конфликта
- наделив данного сотрудника ресурсом/необходимыми полномочиями на оговоренный период времени, предложить ему решить конфликтную ситуацию
- получить от сотрудника обратную связь.

Из опыта автора, большинство возникающих конфликтных ситуаций, вызывающих недовольство персонала, решались минимумом ресурса (времени/денег). Но устоявшаяся привычка к токсичному поведению – поиску виноватых, вместо поиска решения, приводили к тому, что проблемы оставались, а психологическая атмосфера в коллективе ухудшалась.

Г. Керцнер и Ф. Саладис в [5] связывают уровни зрелости организации с уровнем зрелости их

ценностей. Реализация предложенного автором алгоритма относится к уровню зрелости, названному Г. Керцнером «непрерывное улучшение» – одному из наиболее продвинутых уровней.

В тоже время, выход на этот уровень вполне реален даже в самом «токсичном» коллективе, если практиковать японскую методологию «кайдзен», основной принцип которой – принцип 1 минуты или принцип малых шагов. Его суть в том, что большинство проблем, которые нас не устраивают в жизни, легко устранимы, если мы станем посвящать их решению хотя бы одну минуту каждый день.

Література

1. Монастырская Е. Е. Иерархия факторов, мотивирующих деятельность человека в социально-экономической системе. *Вестник науки Сибири*. 2013. №1 (7). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ierarhiya-faktorov-motiviruyuschih-deyatelnost-cheloveka-v-sotsialno-ekonomicheskoy-sisteme>.

2. Федорова А. Э., Несова Л. В. Исследование кадровых рисков и факторов благонадежности персонала промышленного предприятия. *Вестник ОмГУ. Серия: Экономика*. 2017. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-kadrovyyh>

riskov-i-faktorov-blagonadezhnosti-personala-promyshlennogo-predpriyatiya.

3. Эпиктет. Энхиридион. Краткое руководство к нравственной жизни. Москва: Владимир Даль, 2012. 400 с.

4. Эсаулова И. А., Нагибина Н. И. «Токсичный» персонал: проблемы и методы управления. *Управленец*. 2017. №5 (69). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/toksichnyy-personal-problemy-i-metody-upravleniya>.

5. Kerzner H., Saladis F. Value-driven Project Management. *Wiley&Sons*, 2009. 276 p.

Torubara Vasyl V., Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine), vasyl.torubara@nuos.edu.ua

Value Approach at Work with «Toxic» Personnel

Examples of the manifestation of «toxic» management are given. The use of the value-oriented approach for solving conflict situations with «toxic» employees is suggested. An algorithm for solving such conflicts based on the hierarchy of values and needs is given.

Key words: project management; «toxic» personnel; value-oriented approach; hierarchy of needs.

УДК 378.1 (477) : 371.83

Трибулькевич К. Г.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
(Україна, Миколаїв),
tribulkevich@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКИХ ДОБРОВІЛЬНИХ НАРОДНИХ ДРУЖИН ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РОБОТИ ВІТЧИЗНЯНОГО СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У 80- Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

Роботу присвячено питанням студентського самоврядування 80-х рр. ХХ століття. Здійснено розгляд напряму роботи студентського самоврядування – діяльність добровільних народних дружин. Наведено результати аналізу діяльності добровільних народних дружин обраного періоду та визначено їх роль у становленні студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, добровільні народні дружини, профспілковий комітет студентів.

Активізація студентського самоврядування сьогодні є актуальним напрямом реформування вищої школи. Вивчення різних етапів становлення даного феномену дає повні відомості про переваги і недоліки розвитку та можливість визначення перспективних шляхів становлення студентської демократії.

Проблеми студентського самоврядування 80-х рр. ХХ ст. вивчали О. А. Вахоніна, І. М. Ільїнський, Ю. П. Кращенко, А. М. Ніколаєнко, В. В. Федорчук та ін. Окремого розгляду заслуговує такий напрям роботи студентського самоврядування як діяльність добровільних народних дружин. Метою статті є

аналіз роботи добровільних народних дружин обраного періоду та визначення їх ролі у становленні студентського самоврядування.

Діяльність добровільних народних дружин (ДНД) була обумовлена активізацією руху добровільних народних дружин у колишньому СРСР в 1980-х роках: у 1984 році функціонувало 282 тисячі дружин, у складі яких діяли 40 тисяч комсомольських загонів, 50 тисяч пунктів охорони громадського порядку та 13 млн. дружинників [2, с. 3]. Кожен вищий навчальний заклад мав свою дружину, що об'єднувала факультетські дружини та добровільну народну дружину гуртожитку. До складу дружини рекомендували ректорат, партбюро, збори комсомольської організації факультетів. Прийом здійснювався за заявами, з прийняттям кожним дружинником урочистого зобов'язання [3, арк. 53]. Всі дружинники мали посвідчення, значки, проходили фізичну та юридичну підготовку.

Основними заходами боротьби з правопорушниками були: попередження на місці, відправлення до районного відділу міліції, доставлення до опорного пункту, бесіди. В гуртожитках дружинники вживали запобіжних заходів (зауваження, попередження, наряди, громадський осуд, висвітлення у «сигналах ДНД», – стінній пресі, стендах) при порушенні мешканцями порядку проживання: порушення пропускового режиму, брутальна поведінка, вживання алкогольних напоїв, гра в карти, галас та гучна музика, порушення санітарного стану. Влаштовувались рейди з виявлення студентів, які не відвідують заняття; рейди з економії електроенергії, води, газу під гаслом «За економію та ощадливість»; рейди тиші. Найбільш серйозні порушення могли розглядатись на засіданнях «товариського суду», функціонування якого підкріплювалось постановою ЦК КПРС «Про посилення роботи щодо зміцнення соціалістичної дисципліни праці». Такими вважали порушення закону: крадіжки, вживання наркотичних речовин, приводи до міліції.

Товариський суд у студентському середовищі набув найбільшого поширення у 1960–1990 рр. І був обов'язковим елементом студентського самоврядування 1980-х рр. Менш серйозні порушення розглядалися на засіданнях студентського профспілкового комітету.

Активізація антиалкогольної компанії, що мала хвилі у 1958 р., 1972 р., із прийняттям постанови ЦК КПРС «Про заходи щодо подолання пияцтва та алкоголізму, викорінення самогонаріння» 07.05.1985 року, знайшла вираження в діяльності товариства «Тверезість» та його первинних осередків на базі вищих навчальних закладів. Боротьба з пиятикою здійснювалась через наочну агітацію в стінній пресі, лекції, бесіди, демонстрування науково-популярних

короткометражних фільмів, діяльність народних дружин.

Команда ДНД вищого навчального закладу була членом міського опорного пункту правопорядку. Чергування дружин здійснювалось за графіком. Дружинники брали участь у рейдах перевірок стану правопорядку в гуртожитках, чергували у корпусах та гуртожитках під час проведення масових заходів, на вулицях міста, – під час святкових і вихідних днів.

В гуртожитку дружинники працювали на допомогу черговому по гуртожитку та черговому по прохідній. Чергування у гуртожитку дисциплінувало студентів, підвищувало відповідальність за порядок у гуртожитку, сприяло зростанню свідомого ставлення до майна гуртожитку та формуванню громадянської поведінки. Відчуття контролю за суспільним життям та управління ним забезпечували умови для розвитку студентського самоврядування на базі студентських гуртожитків.

Відповідальному ставленню до роботи та активній громадській позиції сприяло також функціонування Макаренківських загонів, або педагогічних загонів. Їх завданням була індивідуальна робота з «важкими» підлітками, які перебували на обліку в дитячих кімнатах міліції; виховна робота у піонерських кімнатах при житлово-експлуатаційних конторах, за місцем проживання. Педагогічні загони функціонували також на базі загальноосвітніх шкіл. Студенти працювали в таких загонах помічниками класних керівників, піонервожатими, керівниками гуртків.

Результатом симбіозу студентських добровільних народних дружин і педагогічних загонів стало створення комсомольських оперативних загонів. На меті загони мали профілактику та попередження правопорушень серед населення. До завдань комсомольських оперативних загонів входили у першу чергу, профілактика правопорушень серед неповнолітніх, допомога відділу боротьби з розкраданням радянської власності, допомога карному розшуку.

Активна громадська діяльність добровільних народних дружин, педагогічних загонів, комсомольських оперативних загонів, функціонування товариства «Тверезість» потребувало створення під егідою організаційно-масової комісії спільного органу, – ради профілактики. Рада об'єднувала зусилля згаданих структурних одиниць з попередження правопорушень, пиятики, злочинів тощо. Дослідження засвідчило, що основними формами діяльності ради профілактики були загальноінститутські та факультетські науково-практичні та тематичні конференції; зустрічі з працівниками міліції, прокуратури; лекції та бесіди на морально-етичну та правову тематику.

Результати досліджень В. М. Дрьоміна, О. М. Литвака, О. Г. Кулика переконують в тому,

що з кінця 1980-х до середини 1990-х збільшилась кількість злочинів, поруч із зниженням кількості їх розкриття. Але не варто знижувати цінність діяльності студентських добровільних народних дружин. Студентська правоохоронна діяльність сприяла профілактиці правопорушень передусім у юнацькому середовищі, збільшувала вагу самоврядної активності. Крім того, міліція отримувала підготовані та віддані справі кадри до своїх лав.

Джерела і література

1. Трибулькевич К. Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917–2010 рр.): монографія. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2016. 454 с.
2. Федорчук В. В. Народная забота о правопорядке. *Известия*. 02.03.1984. № 62 (20773). С. 3

УДК 94 (477.73)

Тригуб О. П.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Україна,
Миколаїв),
alextrigub@ukr.net

АРХІЄПІСКОП ПЕРВОМАЙСЬКИЙ ЙОСИФ (МИХАЛЬЧУК)

Робота представляє собою реконструкцію біографії відомого на Первомайщині у 1920-30-ті роки архієпископа обновленського крила Російської Православної Церкви Йосифа (Михальчука), який згинув у жорнах тоталітарної системи у 1937 році. До сьогодні його життєвий шлях і діяльність були практично невідомі дослідникам.

Ключові слова: Російська Православна Церква, архієпископ, Первомайська єпархія, Миколаївщина, репресії.

Історико-біографічні дослідження представляють собою один із найскладніших напрямків історичної науки, оскільки потребують великої емпіричної роботи для залучення максимальної кількості джерельного матеріалу. Саме тому у тіні історії залишається величезна кількість непересічних особистостей, які своєю невтомною працею внесли важливі цеглини у розбудову сьогодення. Особливо це стосується релігійної сфери періоду формування тоталітарної системи, яка не тільки знищила церковні архіви з архіважливими документами, а й стерла з життя величезний прошарок духовної інтелігенції – духовенство. Саме тому наш інтерес викликає маловідома для миколаївського краєзнавства фігура обновленського архієпископа Первомайської єпархії 1920-30-х років Йосифа (Михальчука).

Початок 1920-х років приніс у середовище Російської Православної Церкви (РПЦ) великі

3. Державний архів Миколаївської області, ф. Р-993, оп. 2, спр. 929, 155 арк.

Trybulkevych K. H., Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine), tribulkevich@gmail.com

The activities of student volunteer people's wives as one of the areas of work of the national student self-government in the 80's of the twentieth century

The work is devoted to issues of student self-government of the 80's of the twentieth century. The work direction of student self-government is considered – the activities of voluntary people's wives. The results of the analysis of the activity of voluntary national wives of the chosen period and their role in the formation of student self-government are given.

Key words: student self-government, voluntary people's wives, trade union committee of students.

потрясіння, одним з яких був обновленський розкол, частково інспірований більшовиками, які використали внутрішні негаразди у середовищі духовенства. Фактично активізація та виникнення обновленства відбулися на ґрунті опору вилученню церковних цінностей та антирадянської позиції вищого духовенства РПЦ. Скориставшись залученням до судової відповідальності Патріарха Тихона за його контрреволюційну діяльність, ініціативна група церковної опозиції (прот. О. Введенський, В. Красницький, свящ. С. Калиновський, Є. Белков та ін.) у травні 1922 року, за допомогою ДПУ і партії більшовиків, захопила у свої руки церковну владу, утворивши Вище Церковне Управління (ВЦУ). Церковна опозиція, яка стала знярядям церковного перевороту та взяла залишену патріархом церковну владу, зорганізувалася в групу, що назвала себе

«Жива Церква», під прапором якої і розвивався на перших порах обновленський церковний рух.

На Півдні України (Одеська та Миколаївська губернії) обновленські вітри з'явилися влітку 1922 р. Протягом серпня-вересня у губернських містах з'явилися уповноважені, які при підтримці чекістів і партійних органів (питання організації груп «Жива Церква» (ЖЦ) обговорювалися на закритих засіданнях губкомів КП(б)У в Одесі та Миколаєві, а в Одесі навіть було створено спеціальний орган при губкомі під назвою «Комісія по боротьбі з антирадянськими партіями», або «Комісія по боротьбі на антирадянському фронті», яка й опікувалася питаннями розколу РПЦ) почали створювати осередки ЖЦ в губерніях. У жовтні-листопаді 1922 р. на зібраннях місцевого духовенства були створені Губернські комітети «прогресивного білого духовенства».

Для активізації та розгортання обновленського руху у повітових містах (пізніше – округових центрах) у 1923 р. були створені напівсамостійні вікарні епархії – Миколаївська та Первомайська. Єпископом останньої було призначено досить молодого й талановитого вдового священника, настоятеля Казанської церкви в Одесі, протоієрея Йосифа Михальчука, який прийняв чернецтво та був висвячений на єпископа Одеським митрополитом Євдокимом (Мещеряковим) і вікарними єпископами – Єлисаветградським Ювеналієм (Мошковським) і Балтським Герасимом (Строгановим).

Народився майбутній єпископ 22 січня 1878 р. у с. Воргуль Бельського повіту Седлецької губернії (Польща) у сім'ї псаломщика. У 1898 р. посвячений у стихар (тобто отримав першу нижчу церковну посаду). Закінчив низку навчальних закладів: Холмську духовну семінарію (1900), Санкт-Петербурзький археологічний інститут (1902), Санкт-Петербурзьку духовну академію зі ступенем кандидата богослов'я (1904).

З 25 листопада 1904 р. вчитель Ливенського духовного училища. 23 вересня 1906 р. призначений завідувачем Томської церковно-вчительської школи. У 1906 р. висвячений на священника. З 1910 р. викладач Пермської духовної семінарії. З 16 січня 1911 р. законовчитель Седлецької жіночої гімназії, із зарахуванням до Свято-Духівського кафедрального собору м. Седлець. 15 березня 1911 р. звільнений від духовно-навчальної служби.

У 1914 р. прийнятий до відомства військового та морського духовенства. З 20 вересня 1914 р. священник Люблінського місцевого лазарету. 18 квітня 1915 р. нагороджений камилавкою. У 1916 р. священник 295-го піхотного Свірського полку. 26 серпня 1916 р. нагороджений наперсним хрестом від Св. Синоду.

Як вже зазначалося, Й. Михальчук приєднався до обновленців і був висвячений в єпископи на Первомайську кафедру у 1923 р. Кафедра

розташовувалася у Миколаївському соборі м. Первомайська. З червня 1925 р. отримав сан архієпископа. Брав участь майже у всіх Передсоборних нарадах і Соборах Української та Російської Православних Церков (1923–1928).

Під час свого служіння главою епархії був досить шанованим своєю паствою, активно популяризував ідеї оновлення Церкви, регулярно відвідуючи кожну парафію, спілкуючись як з духовенством, так і з мирянами.

З 1935 р., у зв'язку із закриттям епархії, на покої. Проживав у м. Первомайську Миколаївської області. 7 вересня 1937 р. його було заарештовано у Первомайську за звинуваченням у тому, що він «проводив активну контрреволюційну агітацію, скеровану на підризу міці СРСР, а також примикав до контрреволюційної організації».

У день арешту начальник НКВС особисто висунув обвинувачення архієпископу Йосифу по трьом пунктам: 1) зв'язки із закордоном, 2) блок (об'єднання. – О.Т.) з істинно-церковними і 3) блок з тихоновцями. За першими двома пунктами архп. Йосиф винним себе не визнав, оскільки із закордоном та істинно-церковними ніяких відносин не мав.

Вже 18 вересня йому було висунуто нове обвинувачення в «участі у контрреволюційних розмовах з духовенством, що збиралося у церковній огорожі».

Опитавши усіх фігурантів справи, більшість з яких визнала у тій чи іншій мірі свою провину, слідчі прийшли до висновку, що єпископ Первомайський Йосиф (Михальчук) «з метою боротьби з радянською владою з реакційної частини служителів культу створив міцну контрреволюційну організацію, яка ставила своєю кінцевою метою – відновлення на Україні капіталістичного ладу і щоб реалізувати намічені завдання організації – кожен член організації окремо, за завданням, проводив активну контрреволюційну роботу...».

Унаслідок такого обвинувачення Трійкою УНКВС по Одеській області від 26 вересня 1937 р. архієпископа Йосифа (Михальчука) було засуджено до ВМП та 4 жовтня розстріляно. Реабілітований у 1956 році.

Джерела та література

1. Держархів Миколаївської області. Ф. Р-5859. Оп. 2. Спр. 5265.
2. Держархів Одеської області. Ф. Р-599. Оп. 1. Спр. 687.
3. Лавринов В. Обновленческий раскол в портретах его деятелей. Москва, 2016. С. 300–301.
4. Мануил (Лемешевский), митр. Каталог русских архиереев-обновленцев. «Обновленческий» раскол: материалы для церковно-исторической и канонической характеристики). Москва, 2002. С. 607–981.

5. Общий алфавитный список православных епископов и раскольнических иерархов 1917–1946 гг. *Акты Святейшего Тихона, Патриарха Московского и Всея России, позднейшие документы и переписка о каноническом преемстве высшей церковной власти. 1917–1943.* Сборник в двух частях. Сост. М. Е. Губонин. Москва, 1994. С. 957–996.

6. Тригуб А. П. Начало «обновленческого» движения РПЦ в Николаеве (1922–1923 гг.). *«Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження»:* IV Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Миколаїв, 2002. С. 141–142.

7. Тригуб А.П. Обновленческие епископы 20-30-х гг. XX в. на Николаевщине. *«Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження»:*

V Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Миколаїв, 2004. С. 261–263.

Trygub O. P. Petro Mohyla Black Sea National University (Ukraine, Mykolaiv), alextrigub@ukr.net
Archbishop of Pervomaysk' Eparchy Joseph (Mikhalchuk)

The work is a reconstruction of the biography of the archbishop of Pervomaysk' Eparchy of the Russian Orthodox Church, Joseph (Mikhalchuk), known in the Pervomaysk region in the 1920-30s, who perished in the millstones of the totalitarian system in 1937. Until now, his life and activities have been virtually unknown to researchers.

Key words: Russian Orthodox Church, Archbishop, Pervomaysk Eparchy, Mykolaiv region, repressions.

УДК 94/908

Сугацька Н. В.

Миколаївський інститут права, Національний університет «Одеська юридична академія» (Україна, Миколаїв),
sugatska@ukr.net

АНТИЧНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Доведено, що античне міжнародне право виступало засобом міжнародного співробітництва у різних галузях суспільного життя. Виявлено особливість античних міжнародних відносин. Проаналізовано види міжнародних договорів у зазначений період.

Ключові слова: Ольвія, елліни, оборонні союзи, торгівельні угоди, міжнародно-правові договори.

В межах історії держави та права України має вивчатися юридична спадщина всіх етносів, які будь-коли протягом досить тривалого часу компактно проживали на українських землях. Понад тисячу років – від VII ст. до н. е. і до гунського нашестя (кінець IV ст. н. е.) – проіснували на узбережжі Чорного моря грецькі колонії. У пониззі Південного Бугу виникла знаменита Ольвія – сучасне відображення античних часів на території України.

Вже з часів сивої давнини скрізь, де люди проживали окремими громадами у більш або менш близькому сусідстві, між цими громадами підтримувалися різноманітні відносини, на основі яких поступово формувалася система правил, що набували зовнішньообов'язкового юридичного значення. Це й були норми міжнародного права. Особливістю стародавніх міжнародних відносин був їх розвиток в межах певного регіону, двосторонність, партикулярність та утилітарний характер. Важливою рисою стародавнього міжнародного права був також його тісний зв'язок

з релігійними віруваннями народів. Вже за часів античності міжнародне право стало відігравати узгоджувальну та координуючу роль [1, с. 6, 7].

У північнопонтійському регіоні, як і на інших окраїнах еллінської цивілізації, поступово усувається характерна для стародавнього часу напруженість відносин між окремими державами, яка кожен хвилину могла призвести до збройних конфліктів. Насамперед це здійснювалося через численні договори про мир та дружбу, що уклалися більшою частиною на більш або менш тривалий період. Союзи уклалися інколи на певну кількість років, інколи на невизначений термін для досягнення точно визначеної мети. Найчастіше це були оборонні союзи – епімахії. У таких випадках союзники зобов'язувалися з повною готовністю та усіма силами надавати допомогу у випадках, коли на територію однієї або іншої сторони, що уклала договір, здійснювався напад ворогів. Договори про епімахію закріплювалися усною присягою відповідних посадових осіб держав-союзниць. У тексті

договору достатньо часто містився зміст цієї клятви та інколи включалася клаузула щодо поновлення її через певний термін. Договори про епімахію укладались і з сусідніми племенами, зокрема, зі скіфами. Треба зазначити, що Ольвія була одним із перших грецьких полісів в Північному Причорномор'ї, який налагодив добрі стосунки зі скіфськими племенами, і зберігав ці стосунки на протязі багатьох століть.

Набагато рідше за військово-політичні укладались договори торгівельного характеру. Свідченням таких договорів між еллінами та скіфами є пам'ятник давньогрецької культури, знайдений в Ольвії, – двостороння стела Леокса. По всій ймовірності, як припускають вчені, ця стела могла знаходитися в місті, спеціально призначеному для торгових операцій між скіфами і греками [3, с. 11-12].

Для здійснення міжнародних торгівельних операцій необхідні були також договори про грошовий обіг. Прикладом такої угоди є ольвійський закон про грошовий обіг та валютні операції (закон Каноба) [2, с. 27]. Цілком ймовірно, що його положення були підтвержені угодами з деякими полісами Південно-Східного Причорномор'я (принаймні, з м. Героном). Такий висновок вбачається цілком припустимим, зважаючи на той факт, що вкарбований на мармуровій плиті текст цього закону був виставлений на гіеронській агорі.

Часом більш тісний зв'язок між полісами ґрунтувався на міжнародно-правових договорах, які наділяли усіх громадян двох держав аналогічними правами публічного та приватного характеру. Для ілюстрації такого різновиду договорів треба назвати мілето-ольвійську угоду, укладену невдовзі після 331 р. до н. е. – року облоги Ольвії військами Олександра Македонського під проводом його полководця Зопіріона. В одній із статей договору особливо підкреслюється: «... Якщо у мілетянина буде тяжба в Ольвії, він повинен мати доступ до суду, і його справа повинна розбиратися у п'ятиденний термін у тому ж відділенні суду, якому підлягають справи між громадянами. Усі мілетяни повинні користуватися ателіями, за виключенням тих, хто має право громадянства в іншому місті, беруть участь у його уряді та у його судових установах. Точно так же й ольвіополіти повинні в Мілеті користуватися ателіями, і взагалі вони мають у Мілеті таким же чином ті права, які мілетяни мають у місті Ольвії». Цей документ, вибитий на кам'яній брилі, був знайдений археологами при розкопках міста Мілета в 1903 р. [1, с. 8].

В античний період поступово опрацьовувалися й норми, які регулювали міждержавні відносини у періоди воєн. Безпосередньо перед початком військових дій країні-противнику через спеціального посланця, який вважався захищеним «божественним правом» і внаслідок цього

недоторканим, формально оголошувалася війна. У деяких випадках держава, якій оголошувалася війна, могла відкупитися від агресора. Ця норма була притаманною не лише еллінському праву. Так, з ольвійського декрету на честь Протогена відомо, що цей заможний громадянин кілька разів виплачував значні суми зі своїх коштів, прагнучи відвернути військову загрозу з боку сарматського царя Сайтафарна [2, с. 32].

В разі війни військовополонені вважалися безумовною власністю переможця. Зазвичай противника, який добровільно склав зброю та благав про пощаду, залишали живим. Але часом гострі взаємні антагонізми призводили до того, що полонених жорстоко вбивали. Якщо місто здавалося переможцеві, то доля його населення залежала від умов капітуляції. При обговоренні цих умов переможці, як правило, наполягали на виплаті контрибуцій, руйнуванні міських стін, видачі військових кораблів тощо [1, с. 8]. Тяжкою була доля міст, громадяни яких були змушені скласти зброю без жодних умов або захоплених внаслідок штурму. Вони, разом із усіма жителями та усім майном, перетворювалися на цілковиту власність переможців. У таких випадках часто траплялося, що усіх чоловіків вбивали, жінок і дітей продавали до рабства та вщент руйнували будівлі. Недоторканими вважалися лише храми та інші священні споруди.

Усе це цілком пояснює, чому у 331 р. до н. е., під час облоги Ольвії 30-тисячним військом Олександра Македонського під командуванням Зопіріона, ольвіополітами, за свідченням Маркобія, було вжито низку найрадикальніших заходів, спрямованих на мобілізацію усіх категорій населення на оборону полісу: звільнено рабів, що тепер поповнили ряди ополченців, надано громадянських прав іноземцям, за рахунок яких поповнилася державна скарбниця, здійснено «сисахфію» (погашення боргових зобов'язань демосу). Дослідники припускають, що перемога ольвіополітів над Зопіріоном стала можливою ще й завдяки договору про військову допомогу з царем скіфів, який був укладений за ініціативою ольвіополіта Каллініка, сина Евксена. Саме він, ймовірно, через послів повідомив македонського полководця про спільний виступ ольвіополітів та скіфів проти нього, очевидно, свідомо перебільшивши чисельність військ союзників [4, с. 92-93]. Цей союзний договір давав можливість виступити проти нападників єдиним фронтом.

Якщо війни припадали на час відомих свят, деякі держави виступали з вимогою миру – екехейрії, як, наприклад, під час олімпійських ігор. Цілком можливо припустити проголошення екехейрії під час проведення календарно-спортивних ігор на честь Ахілла та Аполлона Дельфінія в Ольвії. На ці ігри з'їжджалися представники багатьох держав античного світу [4, с. 35-36, 45]. Єдиною обов'язковою вимогою до

учасників було дотримання правил проведення змагань, постанов про хід святкування та дотримання встановленого на час свят священного перемир'я.

Отже, нормами міжнародного права регулювались відносини античних держав Північного Причорномор'я між собою та з іншими державними утвореннями протягом VII ст. до н. е. – IV ст. н. е. Яскравим прикладом цього є міжнародне право Ольвійської держави. Найчастіше це були епімахії – оборонні союзи. Союзники зобов'язувались усіма силами надавати допомогу в разі нападу ворогів на одну із сторін. Укладались також договори торгівельного характеру, а також міжнародно-правові договори, які наділяли усіх громадян двох держав аналогічними правами публічного та приватного характеру. Ольвійська держава мала такі договори не лише з еллінськими полісами, а й з сусідніми племенами скіфів.

Джерела та література:

1. Гавриленко О. А. Античне міжнародне право в контексті міжнародних відносин у Північному Причорномор'ї (кінець VII ст. до н. е. – VI ст. н. е.) / О. А. Гавриленко. *Вісник Харківського*

національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2014. №2. С. 6-9.

2. Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.) : монографія. Харків: Парус, 2006. 352 с.

3. Росляков С. Н. Ольвия. Жизнь и смерть цивилизаций. Николаев: Возможности Киммерии, 2003. 172 с.

4. Русяева А. С., Русяева М. В. Ольвия Понтийская: Город счастья и печали. Киев: Издательский дом «Стилос», 2004. 228 с.

Sugatska N. V., Mykolaiv Institute of Law of the National University «Odessa Law Academy» (Ukraine, Mykolaiv), sugatska@ukr.net

Antique international law

Antique international law being used as means of international cooperation in various spheres of social life. Identified: Specifics of antique international relations. Analyzed: Types of international agreements in specified periods.

Key words: Olbia, Hellenes, defense agreements, trade agreements, international agreements.

ЗМІСТ

Бобіна О. В.	
Новітня історія Миколаєва: коротка хроніка миколаївського проросійського сепаратизму (лютий-квітень 2014 р.) – огляд і висновки.....	3
Біліченко Л. С.	
Діяльність АРА на Півдні України в 1921–1923 рр.	5
Дудник В. М.	
Благодійна діяльність на Півдні України: історіографія проблеми.....	7
Drozhanova O., Stupak O.	
Temporality: the economic aspect	9
Золотухін А.І.	
Цикли духовного розвитку європейської цивілізації	10
Коваль Г. П.	
Взаимодействие Николаевской городской думы с думами других городов Российской империи в различных хозяйственных вопросах в 1906–1909 годах	14
Коваль Г. П.	
Одесское городское самоуправление и общество в 1906–1911 годах: проблемы, противоречия	16
Котляр Ю. В.	
До питання про періодизацію подій 1917–1921 рр. на Миколаївщині.....	18
Кравчук О. Ю.	
Політична освіта в системі формування громадянського суспільства в Україні	19
Ляшенко В. В.	
Оптимізаційні напрями в моделюванні управління розвитком регіональних соціально-економічних систем	22
Петренко О. М.	24
Мистецтво в соціокультурному розвитку Миколаївщини в першій половині XIX ст.	24
Торубара В. В.	
Ценностный подход при работе с «токсичным» персоналом	25
Трибулькевич К. Г.	
Діяльність студентських добровільних народних дружин як один з напрямів роботи вітчизняного студентського самоврядування у 80- х рр. XX століття	27
Тригуб О. П.	
Архієпископ Первомайський Йосиф (Михальчук).....	29
Сугацька Н. В.	
Античне міжнародне право.....	31

Наукове видання

**МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ
ПРИЧОРНОМОРЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ
ДО 30-РІЧЧЯ НАВКОЛОСВІТНЬОГО
ПЛАВАННЯ ВІТРИЛЬНОЇ ЯХТИ «ІКАР»
(МКІ, 1987–1988)**

Всеукраїнська науково-методична конференція

21 вересня 2018 р.

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

(українською, російською та англійською мовами)

Відповідальний за випуск О. В. Бобіна

**Науково-дослідна частина
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова**

**54025, м. Миколаїв,
просп. Героїв України, 9
Тел.: (0512) 70-91-04
<http://conference.nuos.edu>
e-mail: conference@nuos.edu.ua**

**Навчально-науковий
гуманітарний інститут
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова**

**54025, м. Миколаїв,
просп. Героїв України, 9
Тел.: (0512) 42-47-33**